

आर्थिक बार्ष २०७२।७३ को जिल्ला विकास
समिति कास्कीको

लैंड्रिंग उत्तरदायी तथा सामाजिक
समावेशी बजेट परिक्षण
(GESI Audit)
प्रतिवेदन

सहजीकरण:
सीप हस्तान्तरणद्वारा सशक्तिकरण
नागदुङ्गा, पोखरा उपमहानगरपालिका बडा नं. ८, पो.ब.नं ६२, पोखरा, कास्की
२०७३ कार्तिक ११ गते

विषय-सूची

पैज नं

विषय सूची	१९
१. कास्की जिल्लाको सक्षिप्त चिनारी	२
२. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी योजना तर्जुमा र बजेट परीक्षण	२
३. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी प्रमुख नीति तथा रणनीतिहरू	३
४. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षणको उद्देश्य	४
५. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण विधि	५
६. परीक्षणका सिमितताहरू	६
७. लैससासका सबल पक्ष र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू	६
८. जिल्ला विकास समिति कास्कीको आ.ब. २०७२ /७३ अंक तालिका	११
९. जिल्ला विकास समिति कास्कीको गत ३ आ.ब.को लैससास परिक्षणको तुलनात्मक माकुरे जालो	१२
१०. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी परीक्षणबाट आएका प्रमुख प्राप्तीहरू	१२
११. जिल्ला विकास समितिका लागि महत्वपूर्ण सुझाव	१७
अनुसूचिहरू	१९

१. कास्की जिल्लाको सक्रियता चिनारी

कास्की जिल्ला २८°०६' देखि २८°३६' उत्तरी अक्षांश र ८३°४०' देखि ८४°१२' पूर्वी देशान्तर भित्र फैलिएको छ। पूर्वमा लमजुङ र तनहुँ, पश्चिममा स्याङ्गजा र पर्वत, उत्तरमा मनाङ र म्याग्दी तथा दक्षिणमा तनहुँ र स्याङ्गजा जिल्लाले कास्कीलाई घेरा हालेको छ। सप्तगण्डकी जलप्रवाह प्रणालीका सेती गण्डकी, मोदी, मादी र तिनका सहायक नदी र कयौँ खोलाहरुको उद्गमस्थल पनि कास्की जिल्ला नै हो। पर्यटकिय दृष्टिकोणले नेपालको उच्च ऐतिहासिक महत्व बोकेको यस जिल्लालाई नेपाल सरकारले राजनीतिक एंव प्रशासनिक रूपले ४ निर्वाचन क्षेत्र, १३ इलाका १ उप-महानगरपालिका, १ नगरपालिका र ३२ गाविसमा विभाजित गरेको पाइन्छ।

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को प्रतिवेदन अनुसार कास्की जिल्लाको जम्मा जनसंख्या ४,९२,०९८ रहेकोमा पुरुषको जनसंख्या २,३६,३८५ (४८.०३ प्रतिशत) र महिलाको जनसंख्या २,५५,७१३ (५१.९७ प्रतिशत) छ। जिल्लाको वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर २.५४ प्रतिशत छ। जम्मा १,२५,६७३ परिवारहरू रहेको कास्की जिल्लामा पुरुष घरमुली भएको परिवार संख्या ७७,०९० (६१.३४ प्रतिशत) र महिला घरमुली भएको परिवार संख्या ४८,५८३ (३८.६६) रहेको देखिन्छ। कास्की जिल्लाको जनघनत्व २४४ प्रतिवर्गीकरणमिटर रहेको छ। हिन्दू धर्म मान्नेहरू ८२.३२ प्रतिशत रहेका छन् भने बौद्ध धर्म मान्नेहरू १३.४६ प्रतिशत र क्रिश्चियन धर्म मान्नेहरू २.१४ प्रतिशत रहेका छन्। जिल्लाको साक्षरता दर ८२.३८ प्रतिशत रहेकोमा पुरुषहरूको मात्र सो दर ९०.१० प्रतिशत र महिलाहरूको ७५.३५ प्रतिशत छ।

२. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी योजना तर्जुमा र बजेट परीक्षण

नेपालको संविधान २०७२ मा नै राज्य संरचनाका सबै अड्गहरूमा मधेशी, दलित, आदिवासी जनजाति, महिला, पिछडावर्ग, मजदूर, किसान अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पिछडिएको समुदाय तथा क्षेत्र सबैलाई समानुपातिक समावेशीका आधारमा सहभागी गराउने प्रतिबद्धता व्यक्त गरिएको छ। नेपालको समग्र विकास कार्यलाई नीतिगत मार्गदर्शन गर्ने त्रिवर्षीय योजना यस्ता नीति कार्यान्वयन गर्न वार्षिक रूपमा जारी हुने नेपाल सरकारका नीति तथा कार्यक्रमहरू, बजेट वक्तव्यहरू र विभिन्न कानूनी दस्तावेजहरूमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्दै राष्ट्रिय प्राथमिकता दिइएको छ।

देशको प्रचलित संविधान तथा कानूनहरू, राष्ट्रको दीर्घकालीन र अल्पकालीन योजनाले निर्दिष्ट गरेको लैङ्गिक तथा समावेशी नीतिहरू कार्यान्वयन गर्न जिविसको ठूलो भूमिका रहेको छ। नेपालको अन्तरिम संविधान, २०७२ मा राज्यको दायित्व, निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिअन्तर्गत महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, उत्पीडित, उपेक्षित र अल्पसङ्ख्यक समुदाय र पिछडिएका क्षेत्र लगायतले भोगनु परेका समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न राज्यको समावेशी, लोकतान्त्रिक र अग्रगामी पुनःसंरचना गर्ने प्रावधान राखिएको छ। जुन हाल कार्यान्वयन प्रक्रियमा रहेका पनि छ। जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिहरू नागरिकको सबैभन्दा नजिकमा रहेर काम गर्ने स्थानीय सरकारका इकाइहरु पनि हुन। स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ का सिद्धान्त एवम् नीतिहरूले जवाफदेहिता, पारदर्शिता, प्रजातान्त्रिक प्रक्रिया तथा नागरिक समाजको सबलता जस्ता सुशासनका आधारभूत पक्षमा जोड दिएका छन्। ऐनले जिविसलाई सबल तुल्याएको छ र स्थानीय विकासका क्रियाकलापहरूप्रति जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाएको छ। यिनको प्रमुख सरोकारको क्षेत्र भनेको गाउँ, नगर तथा जिल्लाको समग्र विकासमा टेवा पुर्याई समुन्नत राष्ट्र निर्माणको लागि महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नु हो। विकेन्द्रित योजना प्रक्रिया अनुरूप जिविस (जिविस, नगरपालिका तथा गाविस) को योजना, कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा लैङ्गिक समता,

सशक्तिकरण र मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण प्रक्रियाका विभिन्न चरणहरूमा आवश्यक समन्वय कायम गराउनुका साथै सहकार्यका लागि प्रतिवद्धता व्यक्त भएका छन् । गाउँ तथा नगरमा बसोबास गर्ने आदिवासी जनजाति, दलित, मधेशी, मुस्लिम, पिछडिएको समुदाय, विभिन्न कारणले पछाडी परेको समूह तथा अन्य समुदाय समेतका महिला, पुरुष, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, जेष्ठ नागरिक र बालबालिकाको आवश्यकतालाई विश्लेषण गरी सम्बोधन गर्न जिविसले लैंड्रिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशी व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै लैजानु पर्ने हुन्छ ।

लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशी कायम गर्न स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ को दफा ४३, १११ र १९५ अनुसार जिविसले आफ्नो क्षेत्रका विकासका लागि आवधिक र वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा महिला, सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा पछाडि परेका विपन्न समुदाय र बालबालिकाका लागि आयमूलक तथा सीपमूलक कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने व्यवस्था छ । जिविसको लागि जारी गरिएको लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०६६ ले प्रावधान गरेका नीतिगत व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनको लागि प्रक्रियागत मार्गदर्शन गर्न यो निर्देशिकाको आवश्यकता महशुस गरिएको छ ।

३.लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी प्रमुख नीति तथा रणनीतिहरू

नेपाल मै पहिलो पटक जनताका प्रतिनिधीहरूको थलो संविधानसभा मार्फत वनेको नेपालको संविधान २०७२ तथा अन्तरिम संविधान २०६३ वाट जारी भएका विभिन्न ऐनहरू, राष्ट्रिय योजना दस्तावेजहरू, नेपाल सरकारबाट जारी भएका विभिन्न विषय क्षेत्रका नीतिहरू र लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०६६ ले व्यवस्था गरेका लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाहरूलाई स्थानीय तहमा व्यवहारिक रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन नेपाल सरकार संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले २०६६ सालमा जारी गरी कार्यान्वयनमा रहेको लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०६६ मा उल्लेख भएका प्रमुख नीति र रणनीतिहरू निम्नानुसार छन् ।

३.१.लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी प्रमुख नीतिहरू

- ▶ पछाडि परेका वा पारिएका वर्ग, समुदाय र क्षेत्रका जनताको विकासका लागि कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरी समानुपातिक विकास गरिनेछ ।
- ▶ विकासलाई सामाजिक समावेशीकरण र लैंड्रिक मूलप्रवाहीकरण गरिदै लगिनेछ ।
- ▶ महिला, बालबालिका, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, पिछडावर्ग, उत्पीडित, विपन्न वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा पिछडिएका क्षेत्रका जनताको समानुपातिक सहभागिता तर्फ कार्य गरिनेछ ।
- ▶ महिला, बालबालिका, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, विपन्न वर्ग तथा पिछडिएको वर्गहरूको सशक्तीकरण गर्दै लगिनेछ ।

महिला, बालबालिका, आदिवासी जनजाति, मानव अधिकार लगायतका क्षेत्रमा नेपालले अनुमोदन गरेका संयुक्त राष्ट्रसंघ तथा अन्तर्राष्ट्रिय घोषणाका प्रावधानहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न अभिप्रेरित गरिनेछ ।

३.२. लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी रणनीतिहरू

जिल्ला विकास समितिका कार्यक्रमको समग्र संरचना र कार्यक्रमले सुधार गर्नचाहेको क्षेत्र भित्र पर्ने कार्यप्रणालीलाई अरु बढी लैंड्रिक समानता तथासामाजिक समावेशीकरण मैत्री बनाउन लैंगिक समानता तथा सामाजिकसमावेशीकरण रणनीतिहरू निम्न बमोजिम छन् ।

- ▶ स्थानीय शासन प्रक्रियामा सबै सामाजिक समूहका नागरिकहरूको अधिकाधिक सहभागिता सुनिश्चित गर्न संस्थागत संयन्त्र, प्रतिनिधित्व प्रणाली र कार्यक्षेत्रगत शर्त निर्धारण गर्ने ।
- ▶ स्थानीय तहमा विद्यमान लैङ्गिक तथा सामाजिक विभेद कम गर्न सामुदायिक सचेतना र सशक्तीकरणको निमित्त सामुदायिक संस्थाहरूको परिचालन गरी लैङ्गिक तथा सामाजिक भेदभाव न्यूनीकरण गर्ने । बञ्चतीकरणमा परेका वर्गहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी स्थानीय सरकारमा समावेशी विकास प्रक्रियालाई संस्थागत गर्ने ।
- ▶ स्थानीय सरकारहरूको न्यायोचित रूपमा वित्तीय स्रोतहरूमा पहुँच वृद्धि गर्ने ।
- ▶ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) का लागि संस्थागत तथा व्यक्तिगत दुवैथरी क्षमता विकासका क्षेत्र पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- ▶ स्थानीय सरकारको सेवा प्रवाह संयन्त्र तथा प्रक्रिया लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी मैत्री हुनेगरी सुधार गर्ने ।
- ▶ स्थानीय शासनसँग सम्बन्धित विभिन्न नीतिहरूको लैससासको दृष्टिकोणबाट पुनरावलोकन तथा विकासमा जोड दिने ।
- ▶ स्थानीय सरकारहरूका लागि उपयुक्त सहयोग प्रदान गर्न केन्द्रीय सरकार तथा राष्ट्रिय तहका निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

४. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षणको उद्देश्य

जिल्ला विकास समिति र यसका सबै साभेदार संस्थाहरूको नीति र कार्यक्रमहरूमा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण गरी समतामूलक विकास एवं प्रवर्द्धनलाई संस्थागत गर्नु जिविस लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण कार्यक्रमबाट हुने लैङ्गिक प्रभाव विश्लेषण गर्न सहयोग गर्दछ । जिविस लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षणका अन्य उद्देश्यहरू देहाय वर्णित छन् ।

- ▶ जिल्ला विकास समितिको कार्यालय कास्कीले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा तयार गरेको योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन पक्षको लेखाजोखा गर्ने र पृष्ठपोषण गर्ने ।
- ▶ जिल्ला विकास समितिको कार्यालय कास्कीको आवधिक र वार्षिक योजनामा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण एवं सामाजिक समावेशीकरणलाई संस्थागत गर्ने ।
- ▶ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको लक्ष्यलाई जिल्ला विकास समितिको कार्यालय कास्कीको संरचना र कार्य योजनामा स्थान दिने ।
- ▶ लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी सुशासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्ने ।
- ▶ जिल्ला विकास समितिको कार्यालय कास्कीको श्रोत परिचालन, बजेट विनियोजन तथा खर्चलाई लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणका दृष्टिले अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।

४.१ जिविस लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिकाको कार्यक्षेत्र

लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका देहायका काम कारबाहीमा लागू हुनेछ :

(क) जिविसहरू - जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका र गाउँविकास समितिको योजना तथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्दा,

(ख) जिल्ला, गाउँ तथा नगरस्तरीय विषयगत निकायहरूको योजनातथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्दा,

(ग) जिल्ला, गाउँ तथा नगरस्तरीय विकासका साभेदारहरू र जिविससँग साभेदारीमा काम गर्ने गैरसरकारी संस्थाहरूको योजनातथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्दा ।

जिल्ला विकास समिति, जिल्ला तथा गाउँ/नगरस्तरीय विषयगत निकायहरूर विकास साभेदार एवं गैर सरकारी संस्थाहरूको योजना प्रक्रियामा यस निर्देशिकाको अवलम्बन भए नभएको अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी जिल्ला लैडिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति रजिविसको योजना तर्जुमासँग सम्बन्धित पदाधिकारीहरूको हुनेछ । यसरी अनुगमन गर्दा सुधार गर्नपर्ने विषय देखिएमा जिविसको सम्बन्धित पदाधिकारीले आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

४.२ सूचना संकलन तथा अभिलेख

जिविसले लैडिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी कानूनी एवं नीतिगत प्रावधानहरू अनुरूप स्थानीय स्तरमा महिला, पुरुष, तेश्रोलिंगी, बालबालिका/किशोर-किशोरी, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लीम, दलित, पिछडिएको समुदाय, अपांगता भएका व्यक्ति, उपेक्षित, उत्पीडित एवं जेष्ठ नागरिकहरूको आर्थिक सामाजिक अवस्था सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्याङ्क र लैडिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि भएका महत्वपूर्ण प्रयासहरू सम्बन्धी अभिलेख जिविसको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रमा राखिएको छ ।

५ लैडिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण विधि

जिल्ला विकास समिति कास्कीको लैडिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षणका लागि अवलम्बन गरिएको समग्र विधि तथा प्रकृया निम्नानुसार छ ।

क. परीक्षण टोलीको गठन

- कृष्ण प्रसाद अवस्थी, कार्यकारी निर्देशक, नेष्ट, पोखरा
- भानुभक्त पराजुली, फिलेन्सर सहजकर्ता, पोखरा

ख. लेखाजोखाका लागि सूचक, उपसूचक र सूचना सूचीको निर्धारण

- स्थानीय निकाय लैडिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका, २०६८ लाई मूल आधार बनाई लेखाजोखाका लागि सूचक, उपसूचक र सूचना सूचीको निर्धारण ।
- निर्देशिकाका आधारमा परीक्षणका लागि प्रमुख आठ शिर्षकहरू तय ।
- प्रत्येक शिर्षकमा तीन तीनवटा उप शिर्षकहरू तय ।
- प्रत्येक उपशीर्षकमा ४/४ वटा प्रश्ननावलीहरू राखि ९६ वटा प्रश्ननावलीहरू निर्धारण ।

ग. सूचना संकलन

लैडिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षणका लागि आवश्यक सूचना संकलन गर्नको लागि स्थानीय निकाय लैडिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका, २०६८ अनुसार तय गरिएका सूचक, उपसूचक र प्रश्ननावलीको सेरोफेरोमा रहेर निम्नानुसारका विधि अवलम्बन गरिएको थियो ।

- अभिलेख संकलन एवं पूर्व अध्ययन ।
- समूह छलफल ।

- ▶ अन्तरवार्ता ।
- ▶ प्रश्नावली ।
- ▶ अवलोकन ।

८. सूचना र तथ्यांकको विश्लेषण

- ▶ संकलित सूचनाका आधारमा प्रत्येक प्रश्नमा ० देखि १ सम्मको अंक प्रदान गरिएको छ । यसरी अंक प्रदान गर्दा राम्रो भएमा १, ठिकै भएमा ०.५ र नभएमा वा सुधार गर्नुपर्ने भएमा ० अंक प्रदान गरिएको छ ।
- ▶ महिलाको सहभागिताको सन्दर्भमा अंक दिंदा कुन वर्ग र जातको महिला हो भन्ने पनि हेरिएको छ ।
- ▶ प्रत्येक प्रश्नमा पाएको अंकको आधारमा संस्थाको वर्तमान अवस्थालाई चित्रमा प्रस्तुत गरिएको हो ।
- ▶ प्राप्तांक र चित्रका आधारमा जिल्ला विकास समिति कास्कीको सबल पक्ष र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु पहिचान गरिएको छ । पूर्णाङ्ग प्राप्तलाई सबल पक्ष र त्यो भन्दा कम अंक प्राप्तलाई सुधार गर्नुपर्ने पक्षमा राखिएको हो ।

९. परीक्षणका सिमितताहरू

- ▶ संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयद्वारा जारी स्थानीय निकाय लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका, २०६८ ले निर्देश गरेका सूचक तथा उपसूचकहरूका आधारमा परीक्षण गरिएको हो । सूचक तथा उपसूचकहरूको स्थानीयकरण गरिएको होइन ।
- ▶ आ.व. २०७२/७३ को अन्तसम्म भएका कार्यहरु तथा सो अवधिमा आधारित भएका प्राप्त सूचनाहरूलाई मात्र आधार मानिएको हो ।
- ▶ कतिपय अवस्थामा पुष्ट्याईका पर्याप्त आधारहरु नभेटिंदा सम्बन्धित शाखा तथा कर्मचारी एवं पदाधिकारीहरुसंगको छलफल तथा दिएको सूचनामा भर परिएको हो ।

१०. लैससासका सबल पक्ष र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

१०.१ जिविसको नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास (आवधिक र वार्षिक योजनामा)

सबल पक्षहरू	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू
सामाजिक तथा समावेशीकरण सम्बन्धी दीर्घकालीन सोंच वा परिकल्पना भएको ।	समावेशीकरण सम्बन्धी स्थानीय तहमा स्पष्ट दीर्घकालीन सोंच वा परिकल्पना निर्माण गर्नुपर्ने ।
महिला तथा पुरुषबीच समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका कुराहरूलाई समेट्न प्रयत्न ।	समानता कायम गराउने खालका स्पष्ट कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने ।
महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि नेपाल सरकारको कार्यनीति फ्लो गर्ने प्रयत्न ।	महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउन जिल्ला विकास समिति कास्कीको स्थानीय तहमा आफ्नै निश्चित कार्यनीति बनाउनुपर्ने ।
महिला र पुरुष बीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउन संस्थाको	महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनका लागि

निश्चित रणनीति भएको ।	बनाइएको रणनीति अनुसार कार्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने
पदाधिकारी र कर्मचारीको पदपूर्ति गर्दा सबै जातजाति, वर्ग र समुदायका बीच सामाजिक समावेशीकरण हुने गरी कर्मचारी र पदाधिकारीको प्रतिनिधित्व हुनसक्ने रणनीति अपनाइएको छ ।	जिविसले नियुक्ति गर्ने पदाधिकारी तथा कर्मचारीको संख्यामा समानता ल्याउन स्पष्ट आवश्यक कार्यगत व्यवस्था गर्नुपर्ने ।
जिविस कास्कीले आफ्नो रणनीति र उद्देश्य अनुसार महिला र पुरुषबीच समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण गर्न प्रयत्नशील छ ।	जिविसको निर्णायक तहमा (कर्मचारी/पदाधिकारी) महिलाहरुको समान प्रतिनिधित्व रहने व्यवस्था गर्नुपर्ने ।
गर्भवती महिलालाई जोखिमयुक्त, खतरायुक्त काममा नलगाइएको ।	स्तनपान गराउने महिलाको स्वेदनशीलतालाई ध्यान दिई बच्चालाई स्तनपान गराउने कोठाको व्यवस्था गराउनुपर्ने ।
महिला र पुरुषका लागि अलगै शौचालयको व्यवस्था छ ।	महिला शौचालयमा स्यानिटरी प्याड विसर्जन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।
महिला माथी हिंसा भएमा तत्काल सुनुवाइको व्यवस्था छ ।	कार्यालयमा हुन सक्ने महिला हिंसा नियन्त्रणको लागि संस्थाको आफ्नै आचार संहिता बनाएर लागु गर्नुपर्ने ।

७.२ स्थानीय निकायको क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी कार्यक्रमको मूलप्रवाहीकरण

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
पदाधिकारी र कर्मचारीहरुलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी वेला वेलामा तालिम दिने गरिएको छ ।	क्षमता विकास, बजेटको बाँडफाँट तथा प्राथमिकीकरण र स्थान छनौट लागि छलफल गर्ने प्रक्रियामा महिला र पुरुषलाई समान सहभागी गराउनुपर्ने तथा प्रभावकारी तालिमको व्यवस्था गराउनुपर्ने ।
तालिम, अनुशिक्षण र गोष्ठी संचालन गर्न बजेट छुट्याइएको छ ।	स्थानीय तहमा कर्मचारीको क्षमता विकासका लागि नयाँ योजना तयार गर्नुपर्ने तथा महिला र पुरुषको समान सहभागिताको सुनिश्चिता हुनुपर्ने ।
उपभोक्ता समितिका महिला तथा लक्षित समूहका पदाधिकारीहरुलाई नियमित तालिम दिएको छ ।	जिविसको लैससासका पदाधिकारी, महिला समन्वय समिति एवं लैङ्गिक तथा समावेशी सम्पर्क व्यक्तिहरुको क्षमता विकासको व्यवस्था गरिनुपर्ने ।
संस्थाका महिला तथा लक्षित समूहका कर्मचारीको प्राविधिक क्षमता विकास गर्न तालिम दिने गरिएको छ ।	संस्थाका महिला तथा लक्षित समूहका कर्मचारीको प्राविधिक क्षमता विकास गर्ने तालिम, गोष्ठी तथा प्रशिक्षण गर्नका लागि पर्याप्त वजे व्यवस्था गराउनुपर्ने ।
उपभोक्ता समितिमा ३३ प्रतिशत महिलाहरुको सहभागिता रहेको छ ।	उपभोक्ता समितिमा महिलाको ३३ प्रतिशत उपस्थिती कागजी मात्रै होईन यथार्थमा निर्णय तहमा महिला सहभागिता बढाउनुपर्ने ।

७.३ लक्षित कार्यक्रम

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
जिविसले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत	जिविसको योजनामा लक्षित समूहहरुको लागि

सूचना/तथ्यांक संकलन गर्ने गरेको छ ।	छुट्टियाएको न्यूनतम बजेट (१० प्रतिशत महिला, १० प्रतिशत बालबालिका, १५ प्रतिशत सामाजिक बन्धनितकरणमा परेको वर्ग) र कार्यक्रम समय तालिक नै सक्नुपर्ने ।
समुदाय स्तरमा महिला, बालबालिका, जनजाति, मुस्लिम, पिछडावर्ग, दलित लगायतका सबै जातजाति र विपन्न वर्गका समूहरुसँग बसेर समस्याको विश्लेषण गर्ने गरिएको र विपन्नता स्तरिकरण पनि गरिएको छ ।	महिला, बालबालिका, जनजाति, मुस्लिम, पिछडावर्ग, दलित र विपन्न वर्गका नागरिकको भिन्ना भिन्नै समस्याको विश्लेषण गर्ने, महिलाहरुको लागि यौन तथा प्रजनन् शिक्षा, प्रौढ तथा किशोरी कक्षा जस्ता कार्यक्रमहरु पर्याप्त संचालन गर्नुपर्ने ।
जिविसका लक्षित समूहका कार्यक्रम तथा योजनाहरु उनीहरुले नै तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने गरिएको छ ।	जिविसको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा लक्षित समूहहरुको सक्रिय सहभागिता बढाउनुपर्ने ।
महिलाहरुको स्वास्थ्य सुधार सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरु जनस्वास्थ्य कार्यालयको सहकार्यमा संचालन भएको छ ।	किशोरीहरुका लागि यौन तथा प्रजनन शिक्षा, स्तन तथा पाठ्यघर क्यान्सर सम्बन्धी शिक्षा, परिवार नियोजन, मातृ शिशु कल्याण, विस्तारित खोप, पोषण, एचआईभी इझस तथा अन्य जनस्वास्थ सम्बन्धी कार्यक्रमहरु बढाउनुपर्ने ।
महिलाहरुको सचेतनाका लागि कानूनी शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सुरुवात गरिएको ।	महिलाहरुको लागि कानूनी शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरु जस्तै: कानूनी हक अधिकार, एकल महिला, पारालिगल समिति गठन र चेलिबेटी बेचविखन विरुद्ध अनुशिक्षण अभै ग्रामिण तहमा बढाउनुपर्ने ।

७.४ लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
जिविसले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना/तथ्यांक संकलन गर्ने गरेको छ र खण्डीकृत तथ्यांडङ्को अध्यावधिक गर्ने गरेको छ ।	जिविसले खण्डीकृत तथ्यांडङ्को समयमै अध्यावधिक गर्नुपर्ने तथा लैङ्गिक विकासका असर अनुगमनका लागि प्रभावकारी नीति तथा पद्धति अपनाउनुपर्ने ।
उपभोक्ता समितिको पदाधिकारी अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष मध्ये कम्तीमा एक जना महिला अनिवार्यलाई कार्यान्वयन । लाभान्वित समूहमा दलित, आदिवासी जनजाति, पिछडिएका समुदाय तथा वर्ग, मुश्लिम आदिको पनि प्रतिनिधित्व ।	योजना तर्जुमा गर्दा महिला र पुरुष एवं लक्षित वर्गको छुट्टाछुट्टे अवस्था विश्लेषण र आवश्यकता पहिचान गरी कार्यक्रम तय गरिनुपर्ने । त्यस्ता वर्गका नागरिकहरुको सक्रिय सहभागिता र उपस्थिती अभै बढाउनुपर्ने ।
योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन गरी कार्ययोजना तयार गर्ने गरिएको ।	कार्यक्रम तथा परियोजना कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित समुदायका महिला तथा पुरुषहरुको सक्रिय सहभागितामा गरिनुपर्ने ।
	जिल्ला विकास समितिको स्थानीय सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिमा महिलाको सहभागिता ३३ प्रतिशत अनिवार्य गराउनुपर्ने ।
	जिविसले संचालन गरेका लक्षित समुदायले

	संचालन गरेका तथा अन्य क्षेत्रमा संचालन गरिएका कार्यक्रम मार्फत त्यस्ता समुदायलाई पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण अध्ययन (Look Back Study) गर्ने गरिनुपर्ने ।

७.५ आन्तरिक संरचना

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
आदिवासी जनजाती र दलित वर्ग उत्थान समिति गठन गर्दा निर्देशिका बमोजिम नै महिलालाई सहभागिता गरिएको ।	लैङ्गिक डेस्कको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था गरिनुपर्ने ।
लक्षित समूहहरुको कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन कार्यमा त्यस्ता समूदायको सक्रिय सहभागिता रहेको ।	जिविसको योजना प्रक्रिया, कार्यान्वयन र अनुगमनमा जेष्ठ नागरिक र बाल क्लबको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गरिनुपर्ने ।
जिल्ला स्रोत अनुमान समिति, बडा नागरिक मञ्चहरुमा महिला, बालबालिका तथा अन्य लक्षित समुदायको सक्रिय सहभागिता रहेको पाईयो ।	महिला विकासको लागि महिलाको लागि मात्रै छुटै कोष स्थापना गरिनुपर्ने ।
जिल्लामा महिला समन्वय समिति गठन गरि महिलाहरुको समग्र विकासको लागि उनीहरुले नै कार्यक्रम र बजेट निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने गरेको ।	लक्षित समूहका महिलाहरुको विकासको लागि पर्याप्त बजेटको व्यवस्था गरिनुपर्ने ।
कम्प्युटरकृत लेखा प्रणाली व्यवस्थापन भएको ।	ICT मा थप जोड दिनु पर्ने
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति गठन गरी सक्रिय रहेको ।	

७.६ सुशासन

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
जिल्ला विकास समितिले कार्यविधि अनुसार नियमित सार्वजनिक सुनुवाइ गरेको ।	जिल्ला विकास समितिको सार्वजनिक सुनुवाई अभै प्रभावकारी वनाउन सम्बन्धीत क्षेत्रका उपभोक्ता समितिका पदाधिकारी र लाभग्राही समुदायको सक्रिय सहभागिता वढाउनुपर्ने ।
लक्षित वर्गलाई लक्षित गरेर राखेको कार्यक्रम तथा बजेट नियमित सार्वजनिक गरिएको ।	जिल्ला विकास समितिका खण्डकृत तथ्यांकलाई कम्प्युटरकृत गरिनुपर्ने ।
जिल्ला विकास समितिको समिक्षा बैठकमा सबै लक्षित वर्ग समूहहरुलाई सहभागि गराई लक्षित कार्यक्रम माथि छलफल गरिएको ।	अपाङ्गता एव. असक्त भएका व्यक्तिहरु, ज्येष्ठ नागरिक, लगायतलाई सेवा सुविधाहरु छिटो छरितो ढंगबाट दिने औपचारिक व्यवस्था मिलाउनुपर्ने । यसका लागि सर्वसाधारणलाई जानकारी हुने गरि सबैले देख्ने ठाउमा सो व्यवस्थाको सुनिश्चितता गरिएको बारे लेख्नु पर्ने ।
जिविसले खण्डकृत तथ्यांक र सूचनालाई आधार लिएर जिल्ला विकास योजना तर्जुमा गरेको छ ।	खण्डकृत तथ्यांकलाई समय मै अद्यावधिक गराउनुपर्ने ।
जिविसले पञ्जीकरणको तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने गरेको ।	जिविसको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको विकासको लागि पर्याप्त बजेटको व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

जिविसले स्थानीय रेडियो कार्यक्रम मार्फत सूचना प्रवाह गरी जनतालाई सुसुचित गरेको ।	
जिविसले स्थानीय पत्रकारहरुद्वारा नै स्थानीय स्तरमा सूचना प्रवाह गर्ने गरेको छ ।	

७.७ मानव संसाधन र सम्बन्ध विस्तार

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरुबीच कार्यगत संयन्त्र तथा संजाल बनेको ।	जिविसमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धी तालिम दिन तथा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने यथेष्ट मानविय स्रोतको व्यवस्था गरिनुपर्ने ।
जिविसले महिलाहरुको लागि लोक सेवा आयोग पूर्व तयारी कक्षाका लागि तालिमको व्यवस्था गरेको ।	जिविसमा मानव संसाधन विकास केन्द्र वा इकाई स्थापना गरिनुपर्ने ।
जिविसले सामी परियोजना मार्फत बैदेशिक रोजगारीमा जाने महिलाहरुको क्षमता विकासको लागि कार्यक्रमहरु तय गरी कार्यान्वयन गरिएको ।	लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरु बीच कार्यगत छलफल गरी यस क्षेत्रको विकासको लागि सदस्यहरुलाई तालिम दिनुपर्ने ।
जिविसमा श्रोत व्यक्ति (महिला, पुरुष) हरुको सुचीकृत अभिलेख राखिएको ।	जिविसका कर्मचारीहरुले आन्तरिक तथा बाह्य श्रोत व्यक्तिहरुसँग मिलेर लैङ्गिक तथा सामाजिक प्रभाव सम्बन्धी अध्ययन गर्नुपर्ने ।
ग्रामीण महिला प्राविधिकहरु (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धी) आवश्यक मात्रमा तयार गरिएको ।	जिविसको योजना तर्जुमा गर्दा महिलाहरुको रणनीतिक आवश्यकता पहिचान र परिपूर्ति गर्ने विषयमा छलफल हुनुपर्ने ।
	लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणका लागि जिल्लामा अल्पकालिन (वार्षिक) र दीर्घकालिन (बहुवार्षिक) योजना तयार गरिनुपर्ने ।

७.८ नेपाल सरकारका लैङ्गिक तथा सामाजिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
१६ दिने महिला विरुद्ध हुने सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरु जिविसले संचालन गरेको ।	दीगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्त गर्ने कार्यक्रम बनाउने र पर्याप्त बजेट विनियोजन गरिनुपर्ने ।
जिविसले जातीगत छुवाछुत सम्बन्धी सामाजिक कुरीती हटाउने कार्यक्रम संचालन गरेको ।	महिला विकासका लागि भएका बेइजिड घोषणापत्रका १२ वटा प्रतिवद्धताहरुका बारेमा जिविसका पदाधिकारीहरु वा कर्मचारीहरुलाई अभिमुखीकरण गरिनुपर्ने ।
महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धी कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना र संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषदबाट पारित प्रस्ताव नम्वर १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजनामा जिविसको जिम्मेवारी भनि उल्लेख गरिएका कार्यक्रमहरुमा जिविसले रकम विनियोजन गर्ने गरेको छ ।	बेइजिड घोषणापत्रका १२ वटा प्रतिवद्धताहरु अनुसार कार्यक्रम तय गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ।

जिविसले महिला विरुद्ध सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरुका लागि वजेट विनियोजन गरिएको ।	लैंगिक हिंसा रहित जिल्ला घोषणा गर्नेतर्फ उन्मुख हुनुपर्ने ।
हरेक वर्ष उत्कृष्ट कार्य गर्ने महिलाहरुलाई सम्मान गरिएको ।	जिविसले महिला हिंसा विरुद्ध शुन्य सहिष्णुता अपनाउनुपर्ने ।
कास्कीको चापाकोट गाविसलाई वालमैत्री गाविस घोषणा गरिएको ।	संयुक्त राष्ट्र संघीय बाल अधिकार महासभ्यी १९८९ मा गरिएको प्रतिवद्धता कार्यान्वयन गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरु निर्माण गरी वजेट व्यवस्था गरी कार्यक्रमहरु समय मै सम्पन्न गर्नुपर्ने ।

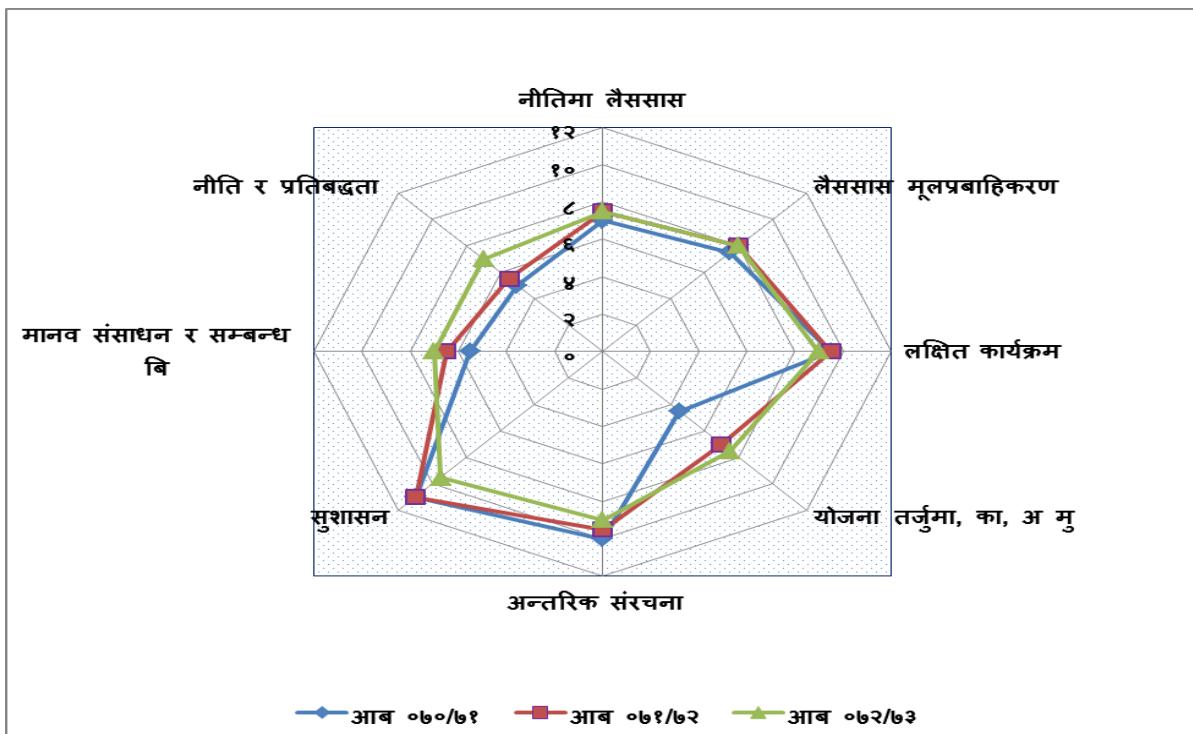
८. जिल्ला विकास समिति कास्कीको आ.व. २०७२ /७३ अंक तालिका

जिल्ला विकास समिति कास्कीको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यको प्राप्ताङ्क र अध्ययन तथा छलफलबाट प्राप्त पत्ता लागेका सबल पक्ष र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु पहिचान गरिएको छ । माथि परिच्छेद ७ मा उल्लेख गरिएका सबल पक्षहरुलाई आगामी समयमा थप निरन्तरता दिनुपर्ने तथा कमजोर पक्षहरुलाई सुधार गर्दै लैजानुपर्ने देखिन्छ । कमजोर पक्षहरुलाई सुधार गर्न यस प्रतिवेदनको अन्त्यमा कार्य योजना समेत प्रस्तुत गरिएको छ । जिल्ला विकास समिति कास्कीलाई एउटा नमुना जिल्ला विकास समितिको रूपमा स्थापित गराउन पनि लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका लागि एकिकृत कार्य योजना वनाउनुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ । यस खालको कार्य योजना निर्माण गरी लैससास युक्त जिल्ला वनाउन पनि यस खालको परिक्षण अर्थात लेखाजोखाले सहयोग पुऱ्याउने विश्वास लिन सकिन्छ । विभिन्न सुचकहरु र उप-सुचकहरुका प्रत्येक प्रश्नावलीमा पाएको अंकको आधारमा जिल्ला विकास समिति कास्कीको २०७२/२०७३ को अवस्थालाई तलको तालिका (Diagram) मा चित्रण गरिएको छ ।

आ.व. २०७२/२०७३ को अंक तालिका

क्र.स.	परिक्षणका क्षेत्रहरु	अंक	प्राप्ताङ्क
१.	जिविसको नीतिमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक विकास (आवधिक र वार्षिक योजनामा	१२	७.५
२.	स्थानीय निकायको क्षमतामा विकास योजनामा लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी कार्यक्रमको मुल प्रवाहीकरण	१२	८.०
३.	लक्षित कार्यक्रम	१२	९.०
४.	लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मुल्यांकन	१२	७.५
५.	आन्तरिक संरचना	१२	९.०
६.	सुशासन	१२	९.५
७.	मनव संसाधन, सम्बन्ध विस्तार	१२	७.०
८.	नेपाल सरकारका लैंगिक तथा सामाजिक विकासका नीति र प्रतिवद्धता	१२	७.०

४. जिल्ला विकास समिति कास्कीको गत ३ आब.का लैससास परिक्षणको तुलनात्मक माकुरे जातो

१०. लैडिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी परीक्षणबाट आएका प्रमुख प्राप्तीहरू

१०.१ स्थानीय निकायको नीतिमा लैडिक तथा सामाजिक समावेशी विकास

१०.१.१. स्थानीय निकायको नीति र योजनामा लैडिक तथा सामाजिक समावेशी विकास (आवधिक र वार्षिक योजनामा)

संस्थाको स्थानीय तहमा महिला पुरुष समविकास तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि स्पष्ट कार्यनीति वनाउनुपर्ने देखिन्छ । नेपालको संविधान २०७२ मा यस खालको नीतिगत विषय उल्लेख गरिएको र निर्माण गरिएका ऐन कानुन अनुसार संस्था चल्ने कार्य गरेको तर, जिल्लास्तरमा पनि संस्थाको आफ्नै कार्यनीति वनाउनपर्ने देखिन्छ । जिल्ला विकास समिति कास्कीको नीतिमा पनि महिला र पुरुषको समविकास तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्पष्ट दीर्घकालीन सोच वा परिकल्पना निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ । जिविसको उद्देश्य अनुसार महिला र पुरुष बीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि जिविसले रणनीति अपनाएको छ । यसलाई सम्बोधन गर्न सक्ने खालका निश्चित कार्यक्रमहरू निर्माण र कार्यान्वयन नगरेको देखिन्छ । त्यसैले यसमा ध्यान दिन आवश्यक छ ।

१०.१.२ महिला पुरुष समविकास (कर्मचारी/पदाधिकारी)

जिल्ला विकास समिति कास्कीका पदाधिकारी र कर्मचारीको पदपूर्ति गर्दा सबै जातजाति, वर्ग र समुदायबीच सामाजिक समावेशीकरण हुने गरी कर्मचारी र पदाधिकारीको प्रतिनिधित्व हुन सक्ने रणनीति अपनाईएको छ । लैडिक विकास हेतौ छ्वै इकाईको व्यवस्था हुनु राम्रो पक्ष भएपनि यसको नियमित वैठक हुनपर्ने र थप सक्षम वन्नुपर्ने अहिलेको आवश्यकता देखिन्छ । निर्णायक तहमा पनि महिलाहरूको समान प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गराउनुपर्ने देखिन्छ । जिविसले नियुक्ति गर्ने

कर्मचारीहरुमा महिला तथा पुरुष कर्मचारीहरुको संख्या समान गराउने प्रयत्न भएपनि त्यो समान भएको छैन् ।

१०.१.३ लैङ्गिक संवेदनशील कार्य प्रणाली

महिला र पुरुषका लागि अलगै शौचालयको व्यवस्था भएको छ । तर महिलाहरु रजस्वला हुँदाको समयमा सरसफाईका लागि चाहिने सरसमानहरु राख्नुपर्ने देखिन्छ । महिला कर्मचारीहरुको गर्भावस्था र बच्चालाई स्तनपान सम्बन्धी संवेदनशीलतालाई ध्यान नदिएको देखिन्छ । बच्चालाई स्तनपान गराउने महिलाका लागि छुट्टै कोठाको व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ । कार्यालयमा हुन सक्ने महिला हिंसा नियन्त्रणको लागि नेपाल सरकारको आचारसंहिता भएपनि संस्थाको आफ्नै पनि आचारसंहिता पनि वनाउनुपर्ने देखिन्छ ।

१०.२ स्थानीय निकायको क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी कार्यक्रमको मूलप्रवाहीकरण

१०.२.१ लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि क्षमता विकास बजेट

जिविसका पदाधिकारी/कर्मचारीदेखि गाविस तहसम्मका कर्मचारीहरुलाई लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास सम्बन्धी तालिम दिने गरेको भएपनि पर्याप्त बजेट नभएको कारण अभैपनि सबै कर्मचारीले यस खालको तालिम नलिएको देखिन्छ । जस्तै: गाविस सहायक,, लगायत । तालिम/अनुशिष्टण/गोष्ठी संचालन गर्ने कार्यका लागि पर्याप्त रकमको व्यवस्था गरी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास सम्बन्धी थप ज्ञान वढाउनुपर्ने देखिन्छ । तालिममा महिला र पुरुषको समान सहभागिताको सुनिश्चितता अझै वढाउनुपर्ने देखिएको छ ।

१०.२.२ क्षमता विकास कार्यक्रममा महिला पुरुष सहभागिता

उपभोक्ता समितिहरुमा ३३ प्रतिशत महिलाहरुको सहभागिता कार्यान्वयन भएको छ । त्यस्ता उपभोक्ता समितिका महिला तथा लक्षित समूहका पदाधिकारीहरुलाई तालिम पनि दिएको छ । महिला तथा लक्षित समूहका कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धिका लागि निर्दिष्ट कार्यक्रमहरु अनुसार पर्याप्त बजेट नभएको कारण प्राविधिक तालिमहरु त्था क्षमता विकास तालिम प्रभावकारी हुन नसकेको पाईन्छ, अध्ययन अवलोकन भ्रमण भने गरेको पाईएको छ । क्षमता विकास कार्यक्रम र बजेटको बाँडफाँड तथा प्राथमिकीकरण र स्थान छानौटका लागि गरिने छलफल प्रक्रियामा महिलाहरुलाई प्रतिनिधिमुलक रूपमा मात्रै सहभागी गराउने गरिएको छ ।

१०.२.३ स्थानीय निकायको क्षमता विकास कार्ययोजना

जिल्ला विकास समिति कास्कीले क्षमता विकास कार्ययोजनालाई समयानुकूल परिमार्जन गर्नुपर्ने देखिन्छ । लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट निर्माण एवं परीक्षण नियमित रूपमा गर्न बजेटको व्यवस्था गरेको कारण लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण तीन वर्षदेखि नियमित भेरहेको छ । लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षणले पहिचान गरेका लैङ्गिक तथा समावेशी विषयमा सुधार पर्याप्त बजेटको व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

१०.३ लक्षित कार्यक्रम

१०.३.१ कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लक्षित समूहको सहभागिता

जिल्ला विकास समितिले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना/तथ्यांक संकलन गरेको छ । कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु भन्दा अघि समुदायका महिला, बालबालिका, जनजाति, मुशिलम, पिछडावर्ग र दलित लगायतका सबै जातजाति र विपन्न वर्गका समूहसँग बसेर समस्या विश्लेषण

तथा विपन्नता स्तरीकरण गरिएको छ । तर त्यस्तो समूहको भिन्नाभिन्नै समूहगत छलफल गरी समस्या पहिचाहन गर्नुपर्ने देखिन्छ । लक्षित समूहहरु आफैले कार्यक्रम र बजेट निर्माण गरी कार्य गरेको भएपनि समयतालिका बनाएर समयमै कार्यक्रम तर्जुमा गरी समयमा बजेट खर्च भने नभएको देखिन्छ । यसलाई सुधार गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

१०.३.२ महिला उत्थानका लागि कार्यक्रमहरु

महिलाहरुको लागि शिक्षा सम्बन्धी केही कार्यक्रमहरु जस्तैः प्रौढ शिक्षा, स्वास्थ्य शिविर संचालन भएको देखिन्छ । अन्य कार्यक्रमहरु जस्तैः बच्चादेखि बच्चा कक्षा, महिलाहरुको स्वास्थ्य सुधार (किशोरीहरुको लागि प्रजनन र यौन शिक्षा आदानप्रदान गर्न, एचआईभी एड्स) लगायतका कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा संचालन नभएको पाईएको छ । कानूनी शिक्षा (कानूनी हक अधिकार, एकल महिला, पारालिगल समिति गठन र मानव बेचविखन विरुद्ध कार्यक्रम) सम्बन्धी कार्यक्रमहरु गरिएपनि कागजी र कम उपलब्धी मात्रै दिने गरी संचालन गरेको देखिन्छ, जसलाई प्रभावकारी र उपलब्धीमुलक बनाउनुपर्ने देखिन्छ । महिलाको अवस्थालाई ध्यानमा राखी शिक्षा, स्वास्थ्य, कानूनी हक अधिकारसँग सम्बन्धित विशेष कार्यक्रम बनाएर अभियानमुलक तरिकाले कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

१०.३.३ स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनमा भएका प्रावधान अनुसारका कार्यक्रमहरु

जिल्ला विकास समिति कास्कीको योजना तर्जुमा गर्दा महिलालाई प्रत्यक्ष लाभ हुने र महिलाको लागि स्वरोजगारमूलक, आयमूलक र सीपमूलक कार्यक्रमहरु गरिएको छ । योजना तर्जुमा गर्दा लक्षित समूहहरुको प्रभावकारी र हस्तक्षेपकारी भूमिका कम देखिन्छ । परिवार नियोजन, मातृ शिशु कल्याण, विस्तारित खोप, पोषण, जनसंख्या शिक्षा र जनस्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरुको तर्जुमा गरिएको भएपनि त्यसको प्रभावकारीता र उपलब्धी कमजोर देखिन्छ । योजना कार्यान्वयनबाट लक्षित समूहहरु सामान्य भने लाभान्वित भएको देखिन्छ, जुन पर्याप्त भने होईन ।

१०.४ लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन

१०.४.१ योजना तर्जुमामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास

जिल्ला विकास समिति कास्कीले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना/तथ्यांक संकलन गर्ने र समय समयमा अद्यावधिक गर्ने गरेको छ । तर खण्डीकृत सूचना भने समयानुकूल परिमार्जन र अद्यावधिक नगरेको देखिन्छ । योजना तर्जुमा गर्दा महिला र पुरुष एवं लक्षित समूहको छुट्टाछुट्टै अवस्था विश्लेषणलाई अभ प्रभावकारी बनाउनुपर्ने देखिन्छ । लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अबलम्बन गरी तत्काल कार्ययोजना तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ । गत वर्षको वार्षिक योजना अनुसार लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्य योजनाका सबै कार्यक्रमहरु एकाध वाहेक अधिकांश सकिएका छन्, तर त्यस्ता कार्यक्रमको प्रभावकारीता अध्ययन गर्ने नगरेको पाईएको छ ।

१०.४.२ योजना कार्यान्वयनमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास

उपभोक्ता समितिको अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष मध्ये कम्तीमा एक जना महिला पदाधिकारी अनिवार्य हुनुपर्ने व्यवस्था प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको छ । लाभान्वित समूहमा दलित, आदिवासी/जनजाति, पिछडिएका समुदाय तथा वर्गको उपस्थिति प्रतिनिधिमुलक रहेको छ, जसलाई प्रभावकारी र सक्रिय सहभागितामा बढाउनुपर्ने देखिन्छ । कार्यक्रम तथा परियोजना कार्यान्वयन गर्दा पनि सम्बन्धित समुदायको सक्रिय सहभागिता हुन सकेको छैन, यसलाई पनि सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

। जिल्ला विकास समिति कास्कीले आफ्ना सबै कार्यक्रममा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरणको विषयलाई केही मात्रामा कार्यान्वयनमा ल्याउने प्रयास थालेको पाईन्छ ।

१०.४.३ अनुगमन र मूल्याङ्कन

स्थानीय निकायका कार्यक्रमहरुको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यको लागि महिलाहरुको ३३ प्रतिशत उपभोक्ता समिति मार्फत हुने कार्यमा भएपनि अन्यमा भने त्यो नभएको पाईन्छ । जिल्ला विकास समिति कास्कीमा लैङ्गिक विकासका असर अनुगमनको लागि प्रभावकारी नीति तथा पद्धति अझै वन्न नसकेको पाईन्छ । अनुगमन, मूल्याङ्कन गर्दा लैङ्गिक विकासका कार्यक्रमको संचालनबाट महिला र पुरुष तथा विभिन्न जातजातिलाई पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण र त्यसको समग्र उपलब्धीका वारेमा अध्ययन भने नगरेको देखिन्छ ।

१०.५ आन्तरिक संरचना

१०.५.१ स्थानीय निकायमा महिला तथा लक्षित समूहको सहभागिता

जिल्ला विकास समिति कास्कीमा पनि आदिवासी जनजाती, दलित वर्ग तथा अपाङ्ग वर्ग उत्थान तथा विकासका लागि गठन गरिएका सबै समितिहरुमा निर्देशिका वमोजिम नै महिलाहरुको प्रतिनिधित्व रहेको छ । समितिका पदाधिकारीहरु लक्षित कार्यक्रमहरुको तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनमा समेत सक्रिय सहभागी हुने गरेको देखिन्छ । जिविस अन्तर्गत महिला समन्वय समिति पनि गठन भएको छ र महिलाहरुको विकासको लागि उनीहरु आफैले कार्यक्रम तय गरी कार्यान्वयन र अनुगमन पनि गरेको देखिन्छ, तर अझै प्रभावकारी उपस्थिती र सक्रियता भने आवश्यक देखिन्छ ।

१०.५.२ वित्त तथा लेखा व्यवस्थापन

महिला तथा बालबालिका लागि संयुक्त कोष स्थापना गरिएको छ । महिलाका लागि भिन्नै कोष स्थापना गर्नुपर्ने देखिन्छ । आदिवासी जनजाती, दलित तथा अन्य लक्षित समूहका महिलाहरुको आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा र बजेटको व्यवस्था हुने गरेको छ । तर पनि लैङ्गिक डेस्कको लागि यो वर्ष पनि बजेट छुट्टाईएको छैन् । लेखा प्रणालीलाई भने कम्प्युटरकृत रूपमा व्यवस्थापन गरिएको छ

१०.५.३ स्थानीय निकायमा गठित समिति

जिविस अन्तर्गत लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति गठन भएको छ । एकीकृत योजना तर्जुमा समिति र जिविस योजना प्रकृया, कार्यान्वयन तथा अनुगमन प्रकृया महिला, बालबालिका तथा अन्य लक्षित समूहको सहभागिता सामान्य रूपमा मात्रै भएको छ । यस्ता निर्णायक तहका कार्यक्रमहरुमा उनीहरुको सक्रिय सहभागिता वढाईनुपर्ने देखिन्छ ।

१०.६ सुशासन

१०.६.१ पारदर्शिता/जफावदेहिता

जिल्ला विकास समिति कास्कीले कार्यविधि अनुसार नियमित सार्वजनिक सुनुवाई गर्दै आएको छ । लक्षित समूहहरुका लागि संचालित कार्यक्रम र बजेट नियमित विभिन्न सुचनाका माध्यम मार्फत सार्वजनिक गरिएको देखिन्छ । जिविसका समिक्षा बैठकमा लक्षित वर्गका कार्यक्रमहरु माथि छलफल गरिएको भएपनि जिविसले दिने सेवा सुविधामा त्यस्तो वर्गलाई हित हुने गरी छिटो छरितो सेवा सुविधा दिने कुनै स्पष्ट परिपाटीको विकास भएको छैन् ।

१०.६.२ सूचना व्यवस्थापन

संस्थाले जिल्ला विकास योजना तर्जुमा गर्दा आफ्नो सूचना तथा अभिलेख केन्द्रमा रहेको खण्डकृत सूचना र तथ्यांकको प्रयोग गर्ने गरेको छ । तर समयानुकूल परिमार्जन र अद्यावधिक भने गर्नुपर्ने देखिएको छ । सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था गरेको भएपनि यो केन्द्रलाई समयानुकूल आधुनिक स्रोत सम्पन्न पनि वनाउनुपर्ने देखिन्छ । आफ्नो क्षेत्रको पञ्जिकरणको तथ्यांकलाई अद्यावधिक गर्ने गरेको छ भने खण्डकृत तथ्यांकलाई कम्प्युटरकृत गर्ने कार्य आंशिक रूपमा मात्रै गरिएको छ ।

१०.६.३ सूचना शिक्षा र संचार

जिल्ला विकास समिति कास्कीले रेडियो कार्यक्रम संचालन नै गरी आफ्ना कार्यक्रमहरुको जानकारी सेवाग्राही नागरिकलाई गराएको छ । भने अन्य विभिन्न एफएम तथा पत्रिकाहरुबाट सूचना प्रवाह गरी जनतालाई सुसुचित गरेको छ । सूचना प्रवाहको कार्यक्रमबाट लक्षित वर्गहरुको जनचेतनामा वृद्धि भई विकास कार्यमा ती वर्गको सहभागिता वढेको पाइन्छ । तर अझैपनि जिविसले सूचना लक्षित वर्गका नागरिकको तहमा लैजान नसकेको देखिन्छ, जसका कारण क्तिपय अवस्थामा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा विवाद आउने र ढिला हुने गरेको देखिन्छ ।

१०.७ मानव संसाधन, सम्बन्ध विस्तार

१०.७.१ मानव संसाधन व्यवस्थापन

स्थानीय तहमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धी गुणस्तरीय तालिम दिन तथा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने क्षमतावान मानविय स्रोतको कमि छ । जिल्ला विकास समिति कास्कीमा अझैपनि मानव संसाधन विकास केन्द्र वा इकाई खोलिएको छैन । बैदेशिक रोजगारीमा जाने महिलाहरुको क्षमता विकास तथा सचेतनाका लागि सामी परियोजना मार्फत पर्याप्त कार्य गरिएको छ । जिविससँग महिला र पुरुष श्रोत व्यक्तिहरुको सुचीकृत अभिलेख चाँही छ ।

१०.७.२ सम्बन्ध विस्तार

जिल्लामा लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि जिविसको अगुवाईमा विभिन्न कार्यालयहरुबीच कार्यगत संयन्त्र तथा संजाल बनेको छ । त्यस्ता विषयगत कार्यालयहरुबीच कार्यगत छलफल पनि हुने गरेको छ । जिविसले विभिन्न कार्यालयका प्रतिनिधिलाई लैङ्गिक तथा समावेशी विकास सम्बन्धी क्षमता विकास तालिमहरु भने पर्याप्त मात्रमा नदिएको देखिन्छ । जिविसका कर्मचारीहरुले आन्तरिक तथा वाट्य श्रोत व्यक्तिहरुसँग मिलेर लैङ्गिक तथा सामाजिक प्रभाव सम्बन्धी अध्ययन पनि नगरेको देखिन्छ, जसका कारण यसको उपलब्धी कसरी आईरहेको छ भन्ने वुभक्न कठिनाई देखिएको छ ।

१०.७.३ व्यावहारिक र रणनीतिक आवश्यकता परिपूर्ति

योजना तर्जुमा गर्दा महिलाहरुको व्यवहारिक आवश्यकतालाई ध्यान दिएपनि रणनीतिक आवश्यकतालाई पहिचान र परिपूर्ति गर्ने कार्यमा भने स्पष्ट छलफल नभएको पाइन्छ । ग्रामीण तहमा कार्य गर्नका लागि महिला प्राविधिकहरु आवश्यक मात्रमा तयार थालिएको छ । जिल्ला विकास समिति कास्कीले लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणका लागि अल्पकालिन तथा दीघकालिन कुनै योजना तयार गरेको छैन् । महिलाहरुको लागि लोकसेवा आयोग पूर्व तयारी कक्षाको व्यवस्था गरिएको छ ।

१०.८ नेपाल सरकारका लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता

१०.८.१ नेपाल सरकारका लैङ्गिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन

जिल्ला विकास समिति कास्कीले दीगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्त गर्ने कार्यक्रम, योजना, बजेट विनियोजन र कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउनुपर्ने देखिन्छ । महिला विकासका लागि भएका बेङ्जिड घोषणापत्रका १२ वटा प्रतिवद्धताहरुका बारेमा जिविसका कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुलाई पर्याप्त जानकारी छैन त्यसैले यस कार्यक्रमका बारेमा कार्यान्वयन तहमा वस्ने र कार्यक्रम निर्माण गर्ने दुवै पक्षलाई अभिमुखिकरण गर्न आवश्यक देखिएको छ ।

१०.८.२ महिला विरुद्ध हुने सबै खाले हिंसा निर्मूल पार्ने

महिला विरुद्ध हुने सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरु बढाउनुपर्ने देखिन्छ । लैङ्गिक हिंसा रहित जिल्ला घोषणाको लागि पनि तयारी नगरेको देखिन्छ । १६ दिने महिला विरुद्ध सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरु संचालन हुने तथा उत्कृष्ट कार्य गर्ने महिलालाई जिविसले सम्मान गर्न थालेको छ । जिविसले महिला हिंसा विरुद्ध शुन्य सहिष्णुता अपनाउन प्रयत्न गरेको देखिन्छ, तर आफ्ले संस्थागत त्यस्तो कुनै कार्य भने थालेको देखिन्न ।

१०.८.३ नेपाल सरकारका सामाजिक समावेशीका विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन

कास्कीको चापाकोट गाउँ विकास समितिलाई वालमैत्री गाविस घोषणा गरिएको छ । तर बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धी १९८९ मा गरिएको प्रतिवद्धता कार्यान्वयन भने कमजोर नै छ । जातीगत छुवाछ्युत सम्बन्धी सामाजिक कुरीती हटाउन कार्यक्रमहरु संचालन गर्दै आएको छ । आदिवासी जनजातीको विकासको लागि कार्यक्रमहरु उनीहरुकै सहभागितामा निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिएको छ । महिला विरुद्ध हुने सबै खाले भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धी कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना र संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषदबाट पारित प्रस्ताव नम्वर १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन जिविसले रकम विनियोजन गर्न शुरु गरेको छ ।

११. जिल्ला विकास समितिका लागि महत्वपूर्ण सुभाव

जिल्ला विकास समिति कास्कीको लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षणको आधारमा सबल पक्ष र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु पहिचान गरिएको छ । परीक्षणबाट देखिएका सबल पक्षहरुलाई निरन्तरता दिने तथा कमजोर पक्षहरुलाई समयानुकूल सुधार गर्न सके मात्रै पनि जिल्ला विकास समिति कास्की नमुना जिल्ला विकास समिति बन्ने छ । जिल्लाको समग्र विकास प्रक्रिया लैङ्गिकमैत्रिक बनाउन पनि यस खालको परिक्षण तथा लेखाजोखाले निकै महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने गरेको छ । जिल्ला विकास समितिको कार्यालय कास्कीले प्रत्येक वर्ष लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशीकरण बजेट परीक्षणको कार्यलाई निरन्तरता दिने तथा मातहातका गाउँ विकास समितिहरुलाई पनि यो परीक्षण कार्य गर्न प्रोत्साहन दिन उपयुक्त नै हुन्छ । त्यसै गरि गैर सरकारी क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरुलाई समेत यस कार्यका लागि प्रोत्साहन गर्न जरुरी देखिन आउछ ।

पक्कै पनि स्थानीय तहको लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षणको कार्य गर्नु त्यति सहज कार्य होइन् । तैपनि स्थानीय निकाय लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका, २०६८ ले परीक्षणका लागि निर्दिष्ट गरेका सूचक र उपसूचकहरुका आधारमा नै यो कार्य गरिएको छ । कतिपय प्रश्नावलीहरु गुणात्मक र कतिपय संख्यात्मक भएको कारण अंक प्रदान परीक्षणकर्ताको विवेकमा भर पर्न जाने देखिन्छ । स्थानीय निकायहरुको लैङ्गिक

उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण कार्यमा एकरूपता ल्याउनका लागि पनि निर्देशिका अनुसार वनाईएका प्रश्नावलीहरूलाई स्थानीयकरण र संशोधन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

र, अन्त्यमा जिल्ला विकास समितिको कार्यालय कास्कीको यस लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशीकरण बजेट परीक्षण कार्य गर्न सहयोग गर्ने सबैलाई धन्यवाद दिन चाहन्छौ । स्थानीय निकायलाई लैङ्गिक मैत्री वनाई विकास निर्माणका कार्यलाई थप प्रभावकारी वनाउन यो परिक्षण कार्य साच्चै नै कोशे ढुङ्गा नै सिद्ध हुने देखिन्छ । तर यसको साच्चिकै कार्यान्वयन गर्न भने जरुरी छ । यसका लागि दिइएका सुझाव र कार्य योजनाले इंगित गरेका विषयहरूलाई जोड दिनु सान्दर्भिक हुनेछ । अन्तमा नेष्टलाई जिल्ला विकास समितिले योग्य संस्थाको रूपमा पहिचान गरि स्थानीय निकायको लैससास जस्तो महत्वपूर्ण जिम्मेवारीमा सहजिकरण मौका प्रदान गरेकोमा हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहान्छौ । यसबाट हामीलाई हाम्रो संस्थाले अंगिकार गरेको लैससासको निति तथा कार्यक्रमहरूलाई समेत सुधार गरि आगामी दिन गैससहरु मार्फत कार्यान्वयन गरिने कार्यक्रम तथा परियोजनाहरूलाई प्रभावकारी ढंगले संचालनका लागि शिक्षा प्राप्त भएको छ । यसले स्थानीय सरकारसंगको हातेमालो गरि कार्य गर्ने जो सुकैलाई लैससासको मूलप्रवाहिकरण गरि अघि बढन मार्ग प्रशस्त गर्नेछ भन्ने हाम्रो विश्वास छ ।

अनुसूचिहरू

**अनुसूचि १: लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण विधिको सूचक अनुसार
३ आ.ब.को सोधिएका प्रश्नावली र प्राप्त गरेको अंक तालिका**

क्र. स.	सूचक र उप-सूचक हरू	अंक	२०७०/७१ को प्राप्ताङ्क	२०७१/७२ को प्राप्ताङ्क	२०७२/७३ को प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
१	स्थानीय निकायको नीतिमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास	१२	७.०	७.५	७.५	
१.१	स्थानीय निकायको नीति र योजनामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास (आवधिक र वार्षिक योजनामा)	४	१.५	३.०	२.५	
क	स्थानीय निकायको नीतिमा महिला र पुरुषको समविकास तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्पष्ट दीर्घकालीन सोंच वा परिकल्पना छ / छैन ?	०-१	०	१	१	
ख	स्थानीय निकायको उद्देश्यले महिला र पुरुषबीच समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका कुराहरुलाई समेटेको छ / छैन?	०-१	१	१	०.५	
ग	महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि संस्थाको निश्चित कार्य नीति छ / छैन?	०-१	०.५	०.५	०.५	
घ	महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि संस्थाको निश्चित रणनीति छ / छैन?	०-१	०	०.५	०.५	
१.२	महिला पुरुष समविकास (कर्मचारी/पदाधिकारी)	४	२.५	२.५	२.५	
क	स्थानीय निकायका पदाधिकारी र कर्मचारीको पदपूर्ति गर्दा सबै जातजाति, वर्ग र समुदायका विच सामाजिक समावेशीकरण हुने गरी कर्मचारी र पदाधिकारीको प्रतिनिधित्व हुनसक्ने रणनीति लिइएको छ / छैन ?	०-१	१	१	१	
ख	स्थानीय निकायमा लैङ्गिक विकास हेतु इकाईको व्यवस्था छ / छैन(लैङ्गिक विकास डेस्क वा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति)	०-१	१	१	१	
ग	स्थानीय निकायको निर्णायक तहमा (कर्मचारी/पदाधिकारी) महिलाहरुको समान (५० र ५०) प्रतिनिधित्व रहेको छ / छैन	०-१	०	०	०	
घ	महिला तथा पुरुष कर्मचारीहरुको संख्यामा समानता छ / छैन । (स्थानीय निकायले नियुक्ति गर्नेको हकमा मात्र लागु हुने)	०-१	०.५	०.५	०.५	
१.३	लैङ्गिक संवेदनशील कार्य प्रणाली	४	३.०	२.०	२.५	
क	महिला कर्मचारीहरुको गर्भवस्था र बच्चालाई स्तनपानसम्बन्धी संवेदनशीलतालाई ध्यान दिने गरिएको छ / छैन (गर्भवती महिलालाई जोखिमयुक्त , खतरायुक्त काममा लगाउन नपाइने	०-१	०.५	०	०	
ख	महिला र पुरुषका लागि अलगै शौचालयको	०-१	१	१	१	

क्र. सं.	सूचक र उप-सूचक हरु	अंक	२०७०/७१ को प्राप्ताङ्क	२०७१/७२ को प्राप्ताङ्क	२०७२/७३ को प्राप्ताङ्क	निपत्ति
	व्यवस्था छ / छैन					
ग	कार्यालयमा हुन सक्ने महिला हिंसा नियन्त्रणको लागि आचार सहिता बनाएर लागु गरिएको छ / छैन	०-१	१	१	०.५	
घ	महिला माथी हिंसा भएमा तत्काल सुनुवाइ को व्यवस्था छ / छैन	०-१	०.५	०.५	१	
२.	स्थानीय निकायको क्षमता विकासको योजनामा लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी कार्यक्रमको मूलप्रवाहीकरण	१२	७.५	८.०	८	
२.१	लैंगिक तथा समावेशी विकासको लागि क्षमता विकास बजेट	४	४	३.५	२.५	
क	स्थानीय निकायका पदाधिकारी/कर्मचारीहरुले लैंगिक तथा समावेशी विकास सम्बन्धी तालिम लिएका छन् वा छैनन्	०-१	१	१	०.५	
ख	तालिम/अनुशिष्टण/गोष्ठी संचालन गर्न गत वर्ष पर्याप्त रकमको व्यवस्था थियो वा थिएन (पर्याप्त रकम भन्नाले सबै पदाधिकारी/कर्मचारी देखि गा.वि.स.का सचिव र सामाजिक परिचालकहरुसम्मलाई तालिम दिन आवश्यक पर्ने रकम)	०-१	१	०.५	०.५	
ग	त्यो तालिममा महिला र पुरुषको समान सहभागिताको सुनिश्चितता गरेको थियो वा थिएन	०-१	१	१	०.५	
घ	तालिमका विषय वस्तुको प्रस्तुतीकरणमा लैंगिक सम्बेदनशील भाषाको प्रयोग र महिलाका आवश्यकता समेटिएको र तालिमको गुणस्तर, सेवा सुविधा सम्बन्धमा पृष्ठपोषण लिने गरिएको छ ?	०-१	१	१	१	
२.२	क्षमता विकास कार्यक्रममा महिला पुरुष सहभागिता	४	३	३	३	
क	उपभोक्ता समितिमा ३३ प्रतिशत महिलाहरुको सहभागिता छ ?	०-१	१	१	१	
ख	उपभोक्ता समितिका महिला तथा लक्षित समुहका पदाधिकारीहरुलाई तालिमको व्यवस्था छ ?	०-१	१	१	१	
ग	क्षमता विकास कार्यक्रम र बजेटको बाँडफाँड तथा प्राथमिकीकरण र स्थान छनौट लागि छलफल गर्ने प्रकृयामा महिला र पुरुष सरोकारवालाहरुलाई समान रूपमा सहभागी गराईन्छ ? (गाविस स्तरसम्म)	०-१	०.५	०.५	०.५	
घ	महिला तथा लक्षित समुहका कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धिका लागि निर्दिष्ट कार्यक्रमहरु (प्राविधिक तालिमहरु, क्षमता विकास तालिम,	०-१	०.५	०.५	०.५	

क्र. सं.	सूचक र उप-सूचक हरू	अंक	२०७०/७१ को प्राप्ताङ्क	२०७१/७२ को प्राप्ताङ्क	२०७२/७३ को प्राप्ताङ्क	निपत्ति
	भ्रमण) छन् ? सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरिएको छ ?					
२.३	स्थानीय निकायको क्षमता विकास कार्ययोजना	४	०.५	१.५	२.५	
क.	स्थानीय निकायको क्षमता विकास कार्य योजना तयार गरेको छ ?	०-१	०	०	१	
ख.	के स्थानीय निकायको क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समितिको पदाधिकारी, महिला समन्वय समिति एवं लैङ्गिक तथा समावेशी सम्पर्क व्यक्तिहरूको क्षमता विकासको व्यवस्था गरेको छ ?	०-१	०	०.५	०.५	
ग.	के स्थानीय निकायका क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट निर्माण एवं परिक्षण नियमित रूपमा गर्न बजेटको व्यवस्था गरेको छ ?	०-१	०.५	१	१	
घ	उक्त परिक्षण पश्चात लैङ्गिक तथा समावेशी विषयमा सुधार गर्न क्षमता विकास कार्ययोजनाका लागि पर्याप्त बजेटका व्यवस्था गरेको छ?	०-१	०	०	०	
३: लक्षित कार्यक्रम		१२	९.५	९.५	९.०	
३.१	कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लक्षित समूहको सहभागिता :	४	३.५	३.५	३.५	
क	के स्थानीय निकायले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना/तथ्याँक संकलन गर्ने गरेको छ ? (महिला, पुरुष, बालबालिका, सबै जातजातिका विपन्न वर्गहरू, ज्येष्ठ नागरिक, दलित, आदिवासी जनजाति, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, मध्येशी, मुश्लिम तथा पिछडावर्ग लगायतनेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी तोकेका अन्य वर्ग एवम् समुदायका महिला र पुरुष)	०-१	१	१	१	
ख	के कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु भन्दा अधिक समुदायका महिला, बालबालिका, जनजाति, मध्येशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग र दलित लगायतका सबै जातजाति र विपन्न वर्गका समूहहरूसंग बसेर समस्या केलाउने (विश्लेषण गर्ने गरिन्छ ? विपन्ता स्तरीकरण भएको छ ? (दुवै भए (१) र एक मात्र भएमा (०.५) चिन्ह दिने ।)	०-१	१	१	१	
ग	के स्थानीय निकायको योजना लक्षित समूहहरूले तयार गरेको कार्यक्रममा आधारित हुन्छ ?	०-१	१	१	१	
घ	के स्थानीय निकायको योजनामालक्षित समूहहरूको लागि छट्टाएको न्यूनतम बजेट (१० प्रतिशत महिला, १० प्रतिशत बालबालिका, १५ प्रतिशत सामाजिक बञ्चितिकरणमा परेको वर्ग)	०-१	०.५	०.५	०.५	

क्र. सं.	सूचक र उप-सूचक हरू	अंक	२०७०/७१ को प्राप्ताङ्क	२०७१/७२ को प्राप्ताङ्क	२०७२/७३ को प्राप्ताङ्क	निपत्ति
	विनियोजन गरी उनीहरुको हितको लागि कार्यक्रम तर्जुमा गरी समयैमा बजेट खर्च गरिएको छ ?					
३.२	महिला उत्थानका लागि कार्यक्रमहरू	४	३	३	२.५	
क	महिलाहरुको स्वास्थ्य सुधार सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरू संचालित भएका छन् ? (जस्तो: सुत्केरी हुँदाको अवस्था सुधार गर्न, किशोरीहरुको लागि प्रजनन र यौन शिक्षा आदानप्रदान गर्न, एचआईभी एड्स, स्तन क्यान्सर, पाठेघरको क्यान्सर र आङ्ग खस्ने अवस्था सुधार गर्न, स्वास्थ्य शिविरहरू राख्ने)	०-९	१	१	१	
ख	महिलाहरुको लागि शिक्षा सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरू संचालित भएका छन् ? (जस्तो: अभिभावक शिक्षा, प्रौढ तथा किशोरी कक्षाहरू, साथी शिक्षा, कार्यमूलक प्रौढ शिक्षा, बच्चा देखि बच्चा कक्षा, आदि)	०-९	०.५	०.५	०.५	
ग	महिलाहरुको लागि कानूनी शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालित भएका छन् ? (जस्तो: कानूनी हक अधिकार, एकल महिला, पारालिगल समिति गठन र चेलिबेटी बेचविखन विरुद्ध कार्यक्रममा छाउपडी प्रथा विरुद्ध कार्यक्रम आदि वारे अनुशिक्षण गर्न)	०-९	१	१	०.५	
घ	महिलाहरुको लागि कानूनी शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालिनबाट लाभान्वित भएको छन् ? (जस्तो: कानूनी हक अधिकार, एकल महिला, पारालिगल समिति गठन र चेलिबेटी बेचविखन विरुद्ध कार्यक्रममा छाउपडी प्रथा विरुद्ध कार्यक्रम आदि वारे अनुशिक्षण गर्न)	०-९	०.५	०.५	०.५	
३.३	स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनमा भएका प्रावधान अनुसारका कार्यक्रमहरू	४	३	३	३	
क	स्थानीय निकायको योजना तर्जुमा गर्दा लक्षित समुहहरुको सक्रिय सहभागितामा तय गर्ने गरेको छ,	०-९	०.५	०.५	१	
ख	स्थानीय निकायको योजना तर्जुमा गर्दा महिलालाई प्रत्यक्ष लाभ हुने र महिलाको लागि स्वरोजगारमूलक, आयमूलक र सीपमूलक कार्यक्रमहरू राख्ने गरिएको छ ?	०-९	१	१	१	
ग	परिवार नियोजन, मातृ शिशु कल्याण, विस्तारित खोप, पोषण, जनसंख्या शिक्षा र जनस्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने गराउने गरिएको छ ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
घ	स्थानीय निकायको योजना कार्यान्वयनबाट लक्षित समुहहरू लाभान्वित भएका छन ?	०-९	१	१	०.५	

क्र. सं.	सूचक र उप-सूचक हरु	अंक	२०७०/७१ को प्राप्ताङ्क	२०७१/७२ को प्राप्ताङ्क	२०७२/७३ को प्राप्ताङ्क	नियन्त्रित
४	लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन	१२	४.५	७	७.५	
४.१	योजना तर्जुमामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास	४	२	२.५	२.५	
क.	के स्थानीय निकायले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना/तथ्याँक संकलन गर्ने गरेको छ ? के स्थानीय निकायले खण्डीकृत तथ्याङ्कको समय समयमा अध्यावधिक गर्ने गरेको छ ?	०-९	१	१	१	
ख.	के योजना तर्जुमा गर्दा महिला र पुरुष एवं लक्षित समुहहरु को छुट्टा छुटौ अवस्था विश्लेषण र अवश्यकता पहिचान गर्ने गरिएको छ ? र सो अनुसारको कार्यक्रम तय गर्ने गरिएको छ ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
ग.	के स्थानीय निकायले योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अबलम्बन गरी कार्ययोजना तयार पार्ने गरिन्छ ?	०-९	०	०.५	०.५	
घ.	के गत वर्षको वार्षिक योजना अनुसार लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्य योजनाका सबै कृयाकलापहरु सम्पन्न भए ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
४.२	योजना कार्यान्वयनमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास	४	२.५	२.५	२.५	
क.	के कार्यक्रम तथा परियोजना कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित समुदायका महिला तथा पुरुष वर्गहरुको सक्रिय सहभागितामा गर्ने गरिएको छ ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
ख.	के कार्यक्रम तथा परियोजना कार्यान्वयन बाट सम्बन्धित समुदायले पूरा लाभ लिन सकेको छ ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
ग.	उपभोक्ता समितिले गर्ने कार्यहरुमा महिला तथा लक्षित समुहको सहभागिता छ ? साथै उपभोक्ता समितिको अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षमध्ये कम्तीमा एकजना महिला पदाधिकारी रहेको छ ? लाभान्वित समूहमा दलित, आदिवासी/जनजाति, पिछडिएका समुदाय तथा वर्ग, मधेशी, मुस्लिम आदिको उपस्थिति रहेको अवस्थामा तिनीहरुको समेत प्रतिनिधित्व रहेको छ ?	०-९	१	१	१	
घ.	के स्थानीय निकायले आफ्नो सम्पूर्ण कार्यक्रममा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने गरेको छ ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
४.३	अनुगमन र मूल्याङ्कन	४	०	२	२.५	
क	के स्थानीय निकायको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिमा महिलाको सहभागिता के कम्तीमा ३३	०-९	०	१	१	

क्र. सं.	सूचक र उप-सूचक हरू	अंक	२०७०/७१ को प्राप्ताङ्क	२०७१/७२ को प्राप्ताङ्क	२०७२/७३ को प्राप्ताङ्क	निपत्ति
	प्रतिशत छ ?					
ख	के स्थानीय निकायमा अनुगमन, मूल्याङ्कन गर्दा लैङ्गिक विकासका कार्यक्रमको संचालनबाट महिला र पुरुष तथा विभिन्न जातजातिलाई पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण गर्ने गरिन्दू ?	०-९	०	१	१	
ग	के स्थानीय निकायमा लैङ्गिक विकासका असर अनुगमनको लागि प्रभावकारी नीति तथा पद्धति छ ?	०-९	०	०	०	
घ	के अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट सिकेका पाठहरू कार्यक्रम वा योजना तयार गर्दा समावेश गर्ने गरिन्दू ?	०-९	०	०	०.५	
५	आन्तरिक संरचना	१२	१०	१०.५	१०	
५.१	स्थानीय निकायमा महिला तथा लक्षित समुहको सहभागिता	४	४	४	३.५	
क	आदिवासी जनजाति विकासको लागि गठन भएको समितिमा निर्देशिका वमोजिम महिला सहभागिता छ ?	०-९	१	१	१	
ख	दलित वर्ग उत्थानका लागि गठन भएको समितिमा निर्देशिका वमोजिम महिला सहभागिता छ ?	०-९	१	१	१	
ग	आदिवासी जनजाति र दलित वर्ग उत्थानका विकासको लागि गठन भएको समितिको पदाधिकारीहरू, लक्षित समुहहरूको कार्यक्रम तजुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन कार्यमा सक्रिय भूमिका रहेको छ ?	०-९	१	१	१	
घ	के जिल्लामा महिला समन्वय समिति गठन भई जिल्लामा महिलाहरूको विकासको लागि तय गरेको कार्यक्रम र बजेटको उपयोगिताको बारेमा अनुगमन गर्ने कार्यमा सक्रिय भूमिका रहेको छ ?	०-९	१	१	०.५	
५.२	वित्त तथा लेखा व्यवस्थापन	४	२.५	३	३	
क	महिला विकासको लागि छुटूटै कोष स्थापना गरिएको छ ?	०-९	१	१	१	
ख	आदिवासी जनजाति, दलित अन्य लक्षित समुहका महिलाहरूको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था भएको छ ? उनीहरूको आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ?	०-९	०.५	१	१	
ग	लैङ्गिक डेस्कको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था भएको छ ? सो अनुसार कार्यक्रम पहिचान गरिएको छ ?	०-९	०	०	०	
घ	कम्युटरकृत लेखा प्रणाली व्यवस्थापन गरिएको छ ?	०-९	१	१	१	
५.३	स्थानीय निकायमा गठित समिति	४	३.५	३.५	२.५	
क	के जिविस अन्तर्गत लैङ्गिक समानता तथा	०-९	१	१	१	

क्र. सं.	सूचक र उप-सूचक हरु	अंक	२०७०/७१ को प्राप्ताङ्क	२०७१/७२ को प्राप्ताङ्क	२०७२/७३ को प्राप्ताङ्क	नियन्त्रण
	सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति गठन गरी सक्रिय रूपमा संचालनमा छ ?					
ख	जिल्ला स्रोत अनुमान समिति, गाउँ विकास समिति, एकीकृत योजना तर्जुमा समिति, नगरपालिका एकीकृत योजना तर्जुमा समिति, बडा नागरिक मञ्चहरुमा महिला, बालबालिका तथा अन्य सबै लक्षित समुदायको सक्रिय सहभागिता छ ?	०-९	१	१	०.५	
ग	महिला समन्वय समिति, आदिवासी जनजाति जिल्ला समन्वय समिति, दलित वर्ग उत्थान जिल्ला समन्वय समिति, बाल लक्व पिछडा वर्ग जिल्ला समन्वय समितिको गठन गरी स्थानीय निकायको योजना प्रक्रियामा यस्ता समितिको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गरिएको छ ?	०-९	१	१	०.५	
घ	स्थानीय निकायको कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा अनुगमन प्रक्रियामा यी समितिहरुबाट सहभागिता हुनसक्ने गरी सुनिश्चित गरिएको छ ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
६	सुशासन	९२	९९	९९	९.५	
६.१	पारदर्शिता / जफावदेहिता	४	३.५	३.५	३	
क	के स्थानीय निकायले नियमित रूपमा कार्यक्रमको सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने गर्दछ ?	०-९	१	१	१	
ख	के महिला, बालबालिका र आदिवासी जनजाति, मध्येशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग, दलित, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरु, जेष्ठनागरिकलाई लक्षित गरेर राखेको कार्यक्रम तथा बजेट सार्वजनिक हुने गरेको छ ?	०-९	१	१	१	
ग	के स्थानीय निकायको समिक्षा बढैकमा महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग (आदिवासी जनजाति, दलित मध्येशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरु, जेष्ठनागरिक लगायतलाई लक्षित गरेर कार्यक्रम माथि छलफल गर्ने गरेको छ	०-९	१	१	१	
घ	के स्थानीय निकायले महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग, आदिवासी जनजाति, दलित, मध्येशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरु, जेष्ठनागरिक लगायतलाई सेवा सुविधाहरु छिटो छारिता ढंगबाट दिने गरेको छ ?	०-९	०.५	०.५	०	
६.२	सूचना व्यवस्थापन	४	३.५	३.५	३.५	
क	के स्थानीय निकायले सूचना तथा अभिलेख केन्द्रमा रहेको खण्डीकृत तथ्यांक र सूचनालाई आधार मानि जिल्ला विकास योजना तर्जुमा गर्ने गरेको छ ?	०-९	१	१	१	

क्र. सं.	सूचक र उप-सूचक हरू	अंक	२०७०/७१ को प्राप्ताङ्क	२०७१/७२ को प्राप्ताङ्क	२०७२/७३ को प्राप्ताङ्क	निपत्ति
ख	के स्थानीय निकायको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था गरेको छ?	०-९	१	१	१	
ग	के स्थानीय निकायले आआफ्ना क्षेत्रका पञ्जीकरणको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने गरेका छन्?	०-९	१	१	१	
घ	के स्थानीय निकायमा खण्डीकृत तथ्यांकलाई कम्प्युटरकृत गरएको छ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
६.३	सूचना शिक्षा र संचार	४	४	४	३.०	
क	के स्थानीय निकायले स्थानीय रेडियो, एफ.एम. र छापा माध्यमद्वारा सूचना प्रवाह गरी जनतालाई सुसुचित गर्ने गरेको छ?	०-९	१	१	१	
ख	के स्थानीय स्तरमा महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग (आदिवासी जनजाति, दलित मधेशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिक लगायत अन्य लक्षित समुहहरुको सूचना, शिक्षा र संचारको कार्यक्रमको प्रवाहबाट यी वर्गहरुको जनचेतनामा वृद्धि भएको छ?	०-९	१	१	०.५	
ग	के स्थानीय स्तरमा महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग (आदिवासी जनजाति, दलित मधेशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिक लगायत अन्य लक्षित समुहहरुको सूचना, शिक्षा र संचारको कार्यक्रमको प्रवाहबाट यी वर्गहरुको स्थानीय निकायको विकास कार्यहरुमा सहभागिता वृद्धि भएको छ?	०-९	१	१	०.५	
घ	के स्थानीय निकायले स्थानीय पत्रकारहरुद्वारा स्थानीय स्तरमा सूचना प्रवाह गर्ने गर्दछ?	०-९	१	१	१	
७	मानव संसाधन, सम्बन्ध विस्तार	९२	५.५	६.५	७.०	
७.१	मानव संसाधन व्यवस्थापन	४	१.५	२.५	२.५	
क	स्थानीय निकायमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धी तालिम दिन तथा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने यथेष्ट मानवीय श्रोत छन्?	०-९	०.५	१	०.५	
ख	स्थानीय निकायमा मानव संसाधन विकास केन्द्र र इकाई छ?	०-९	०	१	०	
ग	स्थानीय निकायले बैदेशिक रोजगारीमा जाने महिलाहरुको क्षमता विकासको लागि कार्यक्रमहरु तय गरी कार्यान्वयन गर्ने गरका छन्?	०-९	०	०	१	
घ	श्रोत व्यक्ति (महिला, पुरुष) हरुको सुचीकृत अभिलेख छ?	०-९	१	०.५	१	
७.२	संबन्ध विस्तार	४	२	२	२	
क	लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न	०-९	१	१	१	

क्र. सं.	सूचक र उप-सूचक हरु	अंक	२०७०/७१ को प्राप्ताङ्क	२०७१/७२ को प्राप्ताङ्क	२०७२/७३ को प्राप्ताङ्क	निपत्ति
	कार्यालयहरुबीच कार्यगत संयन्त्र (संजाल) बनेको छ?					
ख	लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरुबीच कार्यगत छलफल गरी यस क्षेत्रको विकासको लागि नियमित रूपमा कार्य हुने गरेको छ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
ग	लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरुबीच कार्यगत संयन्त्र (संजाल) का प्रतिनिधिहरुलाईलैङ्गिक तथा समावेशी विकास सम्बन्धी क्षमता विकास तालिमहरु प्रदान गर्ने गरेको छ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
घ	स्थानीय निकायका कर्मचारीहरुले आन्तरिक र वाह्य श्रोत व्यक्तिहरुसंग मिलेर लैङ्गिक तथा सामाजिक प्रभाव सम्बन्धी अध्ययन गर्ने गरेका छन्?	०-९	०	०	०	
७.३	व्यावहारिक र रणनीतिक आवश्यकता परिपूर्ति		२	२	२.५	
क	योजना तर्जुमा गर्दा महिलाहरुको व्यावहारिक र रणनीतिक आवश्यकता पहिचान र परिपूर्ति गर्ने विषयमा छलफल भएको छ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
ख	ग्रामीण महिला प्राविधिकहरु (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धी प्राविधिक) तयार गर्ने गरेको छ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
ग	लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण लागि जिल्लाका अल्पकालीन (वार्षिक) र दीर्घकालीन (वहुवार्षिक) योजना तयार गरिएको छ?	०-९	०	०	०.५	
घ	महिलाहरुको लागि लोक सेवा आयोग पूर्व तयारी कक्षाका लागि तालिमको व्यवस्था गरेको छ?	०-९	१	१	१	
द	नेपाल सरकारका लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता	१२	५.०	५.५	५.०	
द.१	नेपाल सरकारका लैङ्गिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन	४	१	१.५	२	
क	दिगो विकासका लक्ष्यहरु हरुप्राप्त गर्ने कार्यक्रमहरु र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरेको छ?	०-९	०.५	०.५	०.५	
ख	दिगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्त गर्ने कार्यक्रमहरु र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रमहरु समयमै सम्पन्न गरेको छ?		०.५	०.५	०.५	
ग	महिला विकासका लागि भएका बेइजिङ्ग घोषणा पत्रका वाहवटा प्रतिवद्धताहरुका बारेमा स्थानीय निकायका पदाधिकारीहरु वा कर्मचारीहरुलाई जानकारी छ? सोको लागि अभिमुखीकरण गरिएको छ?	०-९	०	०.५	०.५	
घ	महिला विकासका लागि भएका बेइजिङ्ग घोषणा	०-९	०	०	०.५	

क्र. सं.	सूचक र उप-सूचक हरू	अंक	२०७०/७१ को प्राप्ताङ्क	२०७१/७२ को प्राप्ताङ्क	२०७२/७३ को प्राप्ताङ्क	निपत्ति
	पत्रका वाहवटा प्रतिवद्धताहरुका क्षेत्रमा कार्यक्रम तय गरी कार्यान्वयन गर्ने गरेको छ ?					
८.२	महिला विरुद्ध हुने सबै खाले हिंसा निर्मूल पार्ने	४	१	१	२	
क	महिला विरुद्ध सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम समयमा सम्पन्न गरेको छ ?	०-१	०.५	०.५	१	
ख	लैङ्गिक हिंसा रहित जिल्ला/ नगरपालिका / गाविस घोषणा गरेको छ ?	०-१	०	०	०	
ग	१६ दिने महिला विरुद्ध सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरू स्थानीय निकायहरूले संचालन गर्ने गरेको छ ? हरेक वर्ष अति उत्कृष्ट कार्य गर्ने महिलाहरुलाई सम्मान गर्ने कार्यक्रम मनाउने गरिएको छ ?	०-१	०.५	०.५	१	
घ	महिला हिंसा विरुद्ध सून्य सहिष्णुता अपनाएको छ?	०-१	०	०	०	
८.३	नेपाल सरकारका सामाजिक समावेशीका विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन	४	३.०	३.०	३.०	
क	संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बाल अधिकारी महासभ्यी १९८९ मा गरिएको प्रतिवद्धता कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रमहरुमा रकम विनियोजन गरी कार्यक्रमहरू समयमा सम्पन्न गरेको छ ?	०-१	०.५	०.५	०.५	
ख	के स्थानीय निकायबाट समाजमा रहेको विभिन्न जातीगत छुवाछुत सम्बन्धी सामाजिक कुरीती हटाउन कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने गरेको छ ?	०-१	१	१	०.५	
ग	के स्थानीय निकायबाट आदिवासी जनजातीहरुको विकासको लागि कार्यक्रमहरू यी वर्गहरुको सहभागितामा संचालन गर्ने गरेको छ ?	०-१	०.५	०.५	१.०	
घ	महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजनार संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय सुरक्षा परिषद्बाट पारित प्रस्ताव नम्बर १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजनामा स्थानीय निकायको जिम्मेवारी भनि उल्लेख गरिएका कार्यक्रमहरुमा रकम विनियोजन गरेको छ ?	०-१	१	१	१	

सूचक अनुसार गत ३ आर्थिक बर्षको सारांश प्राप्ताङ्क तालिका

क्र. सं.	सूचक र उपसूचकहरु	प्राप्ताङ्क २०७१	प्राप्ताङ्क २०७२	प्राप्ताङ्क २०७३	कुल अंक
१	१.१, १.२, १.३	१.५+२.५+३ = ७.०	३+२.५+२.५ = ७.५	२.५+२.५+२.५ = ७.५	१२
२	२.१, २.२, २.३	४+३+०.५ = ७.५	३.५+३+१.५ = ८	२.५+३.०+२.५ = ८.०	१२
३	३.१, ३.२, ३.३	३.५+३+३ = ९.५	३.५+३+३ = ९.५	३.५+२.५+३.० = ९.०	१२
४	४.१, ४.२, ४.३	२+२.५+० = ४.५	२.५+२.५+२ = ७.०	२.५+२.५+२.५ = ७.५	१२
५	५.१, ५.२, ५.३	४+२.५+३.५ = १०	४+३+३.५ = १०.५	३.५+३+२.५ = ९.०	१२
६	६.१, ६.२, ६.३	३.५+३.५+४ = ११	३.५+३.५+४ = ११	३+३.५+३.० = ९.५	१२
७	७.१, ७.२, ७.३	१.५+२+२ = ५.५	२.५+२+२ = ६.५	२.५+२+२.५ = ७.०	१२
८	८.१, ८.२, ८.३	१+१+३ = ५.०	१.५+१+३ = ५.५	२+२+३ = ७.०	१२
जम्मा		६०.०	६५.५	६४.५	९६

अनुसूचि २

जिल्ला विकास समितिको कार्यालय कास्कीको लैड्रिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्ययोजना, २०७३

जिल्ला विकास समिति कास्कीको लैड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षणबाट पहिचान गरिएका सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूलाई समाधान गर्ने हिसाबले यो कार्य योजना तयार गरी प्रस्ताव गरिएको छ। कार्ययोजनालाई जिविसले नियमित कार्यान्वयन गरी अनुगमन गर्दै सुधार भएका पक्षहरूलाई माकुरे जालोमा थप्दै उपलब्धिहरूलाई आंकलन गर्नुपर्ने हुन्छ। साथै सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरूलाई पुनः कार्य योजना बनाई निरन्तर कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ।

१. स्थानीय निकायको नीतिमा लैड्रिक तथा सामाजिक समावेशी विकास

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
महिला पुरुष सम विकास तथा कार्यालयमा हुन सक्ने महिला हिंसा नियन्त्रण।	महिला र पुरुषबीचको असमानता कम गर्न तथा समविकासका लागि स्थानीय तहमा संस्थाको आफ्नै निश्चित कार्यनीति बनाउने	मंसिर भित्र	१५,०००/-	जिविसको लैड्रिक डेस्क
	कार्यालयमा महिला माथि हुन सक्ने हिंसा नियन्त्रणका लागि संस्थाको आफ्नै स्पष्ट आचारसंहिता बनाउने तथा कार्यालयलाई महिला मैत्री बनाउने	मंसिर भित्र	१०,०००--	जिविसको लैड्रिक डेस्क

२. स्थानीय निकायको क्षमता विकास योजनामा लैड्रिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी कार्यक्रमको मूलप्रवाहीकरण

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
महिला तथा लक्षित समूहका सबै सदस्यहरूको प्राविधिक तथा क्षमता विकास गर्ने।	जिविसको क्षमता विकास कार्ययोजना समयानुकूल परिमार्जन गर्ने।	यस आ.व. भित्र	५०,०००/-	योजना शाखा

३. लक्षित कार्यक्रम

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
जिविस गठन गरिएका लक्षित समूहको हित प्रवर्द्धन गर्ने ।	स्थानीय निकायको योजनामा लक्षित समूहहरुको लागि छुट्टयाएको न्यूनतम बजेटलाई सही तरिकाले सदुपयोग गर्नका लागि उपलब्धीमूलक कार्यक्रम निर्माण र खर्च प्रक्रियाका वारेमा अन्तरक्रिया, समूह छलफल कार्यक्रम गर्ने ।	यस आ.व भित्रै	५०,०००/-	लैससास समन्वय समिति, योजना शाखा
महिलाको स्वास्थ्य, शिक्षा र पहुँचको स्थितिमा सुधार गर्ने ।	स्थानीय तहमा संचालित महिलाको स्वास्थ्य सुधार सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरुलाई थप प्रभावकारी र एकीकृत वनाउन स्वास्थ्य क्षेत्रका सरोकारवालाहरुवीच समिक्षा वैठक राख्ने र थप प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्न जिल्ला तहमा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणका लागि स्वास्थ्य सेवा सुधार समन्वय समिति निर्माण गर्ने र वार्षिक प्रतिवेदन जिविस र जनस्वास्थ्यलाई दिने ।	मासिर भित्र	५०,०००/-	जिल्ला विकास समिति र जनस्वास्थ्य कार्यालय
	महिलाहरुको सचेतना अभिवृद्धि गराउन गाविस तहमा कानूनी हक अधिकार, एकल महिला, पारालिगल समिति गठन र मानव बेचविखन विरुद्धका कार्यक्रमको फाईदा विषयमा लाभग्राहीवीच अन्तरक्रिया गर्ने ।	यस आ.व. भित्र	१,०००००/-	जि.वि.स. र गा.वि.स. हरु

४. लैड्जिक तथा सामाजिक समावेशी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
लैड्जिक विकासको प्रभाव विश्लेषण गर्ने	जिविसको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिमा महिला तथा लक्षित वर्गको सम्मानजनक सहभागिता सुनिश्चित गराउने ।	यस आ.व भित्रै		अनुगमन शाखा
	लक्षित वर्गका लागि संचालन गरिएका कार्यक्रमवाट त्यो समुह वा समुदायलाई भएको लाभ, असर, प्रभाव र उपलब्धीका वारेमा विस्तृत अध्ययन गर्ने ।	यस आव भित्रै	७५,०००/-	लैससास समन्वय समिति, अनुगमन, मूल्यांकन समिति

५. आन्तरिक संरचना

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
लक्षित समूहको सहभागिता प्रवर्द्धन गर्ने ।	लैंगिक डेस्कको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था गर्ने ।	यस आ.व भित्र	१,०००००/-	जि.वि.स. परिषद
	लक्षित वर्गका समूहलाई जिविसको योजना प्रक्रिया, कार्यान्वयन र अनुगमन प्रक्रियामा थप सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गर्न क्षमता विकास अभिवृद्धि तालिम संचालन गर्ने ।	यस आ.व. भित्र	५०,०००/-	सामाजिक विकास शाखा

६. सुशासन

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
लक्षित वर्गका नागरिकलाई सेवा प्रवाहमा प्राथमिकता दिने ।	जिविसले अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा ज्येष्ठ नागरिकलाई सेवामा पहिलो प्राथमिकता दिन विषेश व्यवस्था गर्ने, साथै महिला, बालबालिका लगायतलाई सेवा सुविधाहरु छिटो छरितो ढंगबाट दिने व्यवस्था मिलाउने र सोही अनुसार कर्मचारीहरुलाई अनुशङ्खण गराउने ।	मंसिर भित्र	-	सबै शाखा
पुस्तकालय र सुचना, संचार शाखालाई थप व्यवस्थित गर्ने ।	शाखाको खण्डकृत तथ्यांकलाई कम्प्युटरकृत र अद्यावधिक गर्ने ।	यस आ.व. भित्र	२०,०००/-	सुचना शाखा
	सुचना शाखामा रहेको पुस्तकालयलाई आधुनिक र थप व्यवस्थित गर्नुपर्ने, वेभसाईड अपडेट गर्ने ।	यस आ.व. भित्र	७०,०००/-	जिल्ला परिषद्

७. मानव संसाधन र सम्बन्ध विस्तार

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
दक्ष मानव संशाधनको व्यवस्थापन गर्ने ।	जिविसमा मानव संशाधन विकास केन्द्र वा ईकाइ स्थापना गर्ने ।	यस आ.व. भित्र	२५,०००/-	जिविस परिषद्
	जिविसका कर्मचारीहरुलाई थप प्राविधिक र क्षमता विकास तालिम गर्ने ।	यस आ.व. भित्र	७५,०००/-	जिविस परिषद्
लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि विभिन्न	लैंगिक तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरुबीच कार्यगत छलफलका लागि अन्तरक्रिया बैठक राख्ने	माघ भित्र	१५,०००	लैसशास कार्यान्वयन समिति

कार्यालयसँग सम्बन्ध विस्तार गर्ने	लैंड्रिंग तथा समावेशी विकासका लागि विभिन्न कार्यालयहरुबीच कार्यगत संयन्त्रका प्रतिनिधिहरु लाई लैंड्रिंग तथा समावेशी विकास सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने	यस आ.व. भित्र	५०,०००	लैसशास कार्यान्वयन समिति
लैंड्रिंग मूलप्रवाहीकरण गर्ने	लैंड्रिंग मूलप्रवाहीकरणका लागि जिल्लामा दीर्घकालिन (बहुबार्षिक) योजना तयार गर्नको लागि बजेट विनियोजन गर्ने	फाल्गुण मसान्त भित्र	-	जिविस परिषद

८. नेपाल सरकारका लैंड्रिंग तथा सामाजिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
नेपाल सरकारका लैंड्रिंग तथा सामाजिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन गर्ने	महिला तथा बालबालिका कार्यलयसँग समन्वय गरी जि.वि.स.का कर्मचारी र पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरण गर्ने । - बेइजिड घोषणापत्रका वाहवटा प्रतिवद्धताहरुका बारेमा - CEDAW र त्यसको कार्यान्वयनको लागि बनेको राष्ट्रिय कार्ययोजना - संयुक्त राष्ट्र संघीय बाल अधिकार महासंघी, १९८९ - संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषदबाट पारित प्रस्ताव नम्वर १३२५ र १८२० - संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषदबाट पारित प्रस्ताव नम्वर १३२५ र १८२० को राष्ट्रिय कार्ययोजना	यस आ.व. भित्र	१,००,०००। -	जिल्ला विकास समिति तथा महिला तथा बालबालिका कार्यालय

अनुसूचि ३
लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशी वजेट परिक्षण कार्यशालाका केही तस्विरहरु

अन्तस्थि ४

लैडिंग समानता तथा सामाजिक समावेशी वर्जेट परिक्षण कार्यशाला गोष्ठी सहभागीहरुको विवरण

अनुसूचि ५
राजनैतिक दल एवं बिषयगत निकायहरूलाई पत्राचार गरिएको पत्रको नमूना

नेपाल सरकार
सङ्घीय मामिला तथा स्थानिय विकास मन्त्रालय
जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, कास्की

पत्र संख्या : २०७३/०७४
चलानी नं. १९८२

मिति : २०७३/०७/०९

विषय : GESI Budget Audit मा उपस्थिति हुने सम्बन्धमा ।

श्री रम्चिप छ्यु,
नो.क.प. पाले, काल्पी ।

उपरोक्त विषयमा जिल्ला विकास समितिको कार्यालय कास्कीले आ.ब. ०७२/०७३ मा संचालित आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको लैंडगीक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी वजेट परिक्षण (Gender Equality & Social Inclusion (GESI) Budget Audit) निम्न मिती, समय र स्थानमा हुने भएकोले तपाईंको कार्यालयवाट GESI Focal Person लाई सहभागिताका लागि पठाईदिन हुन अनुरोध छ ।

तपशिल

मिति : २०७३/७/११ गते

समय : दउँसो ३.३० वजे

स्थान : जि.बि.स. सभाहल

अनुसूचि ६

जिल्ला विकास समिति र नेष्ट बीच जेसी बजेट अडिट सहजीकरणका लागि गरिएको सम्झौता पत्र

यस जिल्ला विकास समिति, कास्की र सीप हस्तान्तरणद्वारा सशक्तिकरण, पोखरा बीच आर्थिक वर्ष ०७२/०७३ को कास्की जि.वि.स.को लैट्रिक समाजता तथा सामाजिक समावेशीकरण अडिट गर्नका लागि गरिएको सम्झौता पत्र ।

सम्झौता-पत्र

जिल्ला विकास समिति, कास्की (यस पछि पहिलो पक्ष भलिने छ) र सीप हस्तान्तरण द्वारा सशक्तिकरण, पोखरा (यस पछि दोओ पक्ष भलिने छ) का बीच तपसिल बमोजिमका शर्तहरूका अधिनमा रही नेपाल सरकार सधीय मानिला तथा स्थानीय विकास मंत्रालयको "स्थानीय निकाय लैट्रिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका २०६८" बमोजिम कास्की जिल्ला विकास समितिको गत आर्थिक वर्ष ०७२/०७३ को लैट्रिक समाजता तथा सामाजिक समावेशीकरण अडिट गर्ने सहमति भएको हुदौं दुवै पक्षले यो सम्झौता पत्रमा हस्ताक्षर गरी लियो दियो ।

शर्तहरू:

पहिलो पक्ष:

१. लैट्रिक समाजता तथा सामाजिक समावेशीकरण अडिट कार्यक्रमको आयोजक जिल्ला विकास समिति, कास्की रहनेछ ।
२. पहिलो पक्षले लैट्रिक समाजता तथा सामाजिक समावेशीकरण अडिटको तयारी तथा संचालन गर्न आवश्यक पर्ने सुचना तथा अन्य जानकारीहरू उपलब्ध गराउने, समच्चय गराउने, कार्यशालाको लागि समय निर्धारण गर्ने तथा आवश्यक पृष्ठपोषण दिनेछ ।
३. कार्यक्रम संचालन तथा सहजीकरण गरे वापतको भ्याट सहित कुल जम्मा रकम रु. ५०,०००।०० (अक्षरपी साठी हजार रुपया मात्र) दोओ पक्षलाई उपलब्ध गराउने छ ।
४. अनितम प्रतिवेदन प्राप्त भए पछि नेपाल सरकारको नियमानुसार लाई आवश्यक कर कट्टी गरि तत्काल दोओ पक्षलाई रकम भुक्तानी दिनेछ ।

दोस्रो पक्ष:

१. लैट्रिक समाजता तथा सामाजिक समावेशीकरण अडिट गदा लैट्रिक समाजता तथा सामाजिक समावेशीकरण वित्ती, २०६६, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५४ तथा स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली २०५६, स्थानीय निकाय श्रोत परिवाल तथा व्यवस्थापन कार्यबिधी, २०६५ लगायतका स्थानीय निकायका लागि बनेका वित्ती, नियम तथा विनियोगहरू समेतलाई मनन गर्नेछ ।
२. अडिट लागि आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण संचार लगायत अन्य आवश्यक उपकरण तथा सामाजीहरूको व्यवस्थापन गर्नेछ ।
३. अडिट संचालन पर्ने गर्ने पर्ने आवश्यक तयारी, कार्यशाला सहजीकरण, सुचना प्रसारण लगायतका सम्पूर्ण कार्यहरू गर्नेछ सो का लागि आवश्यक खर्च समेतको व्यवस्थापन गर्नेछ ।
४. अडिट समाप्त भएपछि तोकिएको फर्मेट (स्थानीय निकाय लैट्रिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका, २०६८ को अनुसूचि अनुसार) तयार गरि सुभावका लागि पहिलो

पक्षलाइ उपलब्ध गराउने छ । यसरी पहिलो पक्षबाट प्राप्त अन्तिम सुभावहरू समेत समेटी अन्तिम प्रतिवेदनको हार्ड कपि तथा सफ्ट (विधुतीय) कपि तथार भरि पहिलो पक्षलाइ उपलब्ध गराइनेछ । सो सौ भुक्तानीका लागि समेत अनुरोध गर्नेछ ।

अन्त्यः

१. यस सम्झौता बाहेकको अन्य प्रयोजनका लागि रकम खर्च गर्न पाइने छैन ।
२. दोश्रो पक्षले कार्यक्रमको मस्यौदा प्रतिवेदन सम्झौता करार सकिने मिति भन्दा कम्तीमा पनि एक हप्ता अगाहै पहिलो पक्षलाइ उपलब्ध गराइ सकेको हुनु पर्नेछ र उक्त मस्यौदा प्रतिवेदनमा पहिलो पक्षबाट पृष्ठपोषण लिइ दोश्रो पक्षले तोकिएको सम्झौता मिति भित्र अन्तिम प्रतिवेदनको हार्ड एवं सफ्ट कपि पहिलो पक्षलाइ उपलब्ध गराइ सक्नु पर्नेछ ।
३. करार अवधि मिति २०७३ साल कार्तिक १ गते देखि शुरू भइ मिति २०७३ कार्तिक मसान्त सम्म गतेमा समाप्त हुनेछ ।
४. यस सम्झौता खुल्न नसकेका अन्य केही विधायहरू भए स्थानीय निकाय लैडिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तञ्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका, २०६८ र प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछन् ।
५. अडिटको विधायमा अन्य कूनै कुरा थपथट गर्नु पर्ने देखिएमा दुवै पक्षको आपसी समझदारीमा गर्न सकिनेछ ।

प्रथम पक्ष

जि.वि.स.को तरफबाट

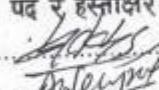
नाम: दामोदर भण्डारी

पद: स्थानीय विकास अधिकारी

हस्ताक्षर:
मिति: २०७३।६।३०

साक्षी

नाम, पद र हस्ताक्षर

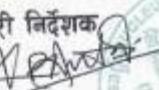
१. कल्याण नेपाल देवकोटा, यो.अ.प्र.अ.
२. लेखा अधिकृत, सा.वि.अ.
३. अर्जुन नेपाल, क.अ.

दोश्रो पक्ष

सीय हस्ताक्षरणदारा सङ्गतिकरण पोखराको तर्फबाट

नाम: कृष्ण प्रसाद अवस्थी

पद: कार्यकारी निर्देशक

हस्ताक्षर:

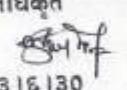
मिति: २०७३।६।३०

साक्षी

नाम: कल्पना नेपाल

पद: लेखा अधिकृत

हस्ताक्षर:

मिति: २०७३।६।३०

अनुसूचि ७

सन्दर्भ सामग्री

- ▶ स्थानीय निकाय लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका, २०६८
- ▶ ड्राफ्ट आवधिक जिल्ला विकास योजना, २०७२
- ▶ जिल्ला विकास समिति कास्कीको वार्षिक जिल्ला विकास योजना, आ.व. २०७०/७१, आ.व. २०७१/७२ र आ.व. २०७२/७३
- ▶ जिल्ला विकास समिति कास्कीको क्षमता विकास योजना, २०६६/६७ - २०७२/७३
- ▶ विभिन्न समितिहरु गठन भएका बैठकका माईन्यूटहरु, उपस्थितिहरु
- ▶ लैससासका विगतका प्रतिवेदनहरु
- ▶ सूचना शाखा, सामाजिक विकास शाखाकाका विभिन्न दस्तावेजहरु
- ▶ विभिन्न उपभोक्ता समितिहरुका बैठकका उपस्थिति विवरण तथा माईन्यूटहरु
- ▶ जिल्ला विकास समिति कास्कीका विभिन्न कार्य सम्पन्न प्रतिवेदनहरु
- ▶ जिल्ला विकास समितिको कार्यालय कास्कीको कर्मचारी आचारसंहिता

अनुसूचि ८

A Summary English Report of Gender Equality and Social Inclusion (GESI) Audit of DDC Kaski, FY 2015/16

1. Background:

The GESI audit of past FY 2015/16 has been conducted by DDC Kaski during the first trimester FY 2073/74. A consultant team from a NEST Mr. Krishna P. Awasthi and Bhanu Parajuli facilitated the process as compliance on GESI Responsive Budgeting and Audit Guideline, 2011 of MoFALD. A workshop has been held in DDC in the presence of line agencies, political parties and DDC and DTO staffs to discuss the issues and marking on indicators related to GESI as provision on guideline. Indicators set-forth in GESI Audit guideline were discussed thoroughly, and identified the areas that should be focused for further mainstreaming of GESI in program and budgeting of local bodies in the days ahead. Similarly, strength and opportunities were also analyzed along with formulation of Spider-Web. The concrete action plan has been developed and joint consensus was made for implement it. The workshop has been held in the chairmanship of Local Development Officer Damodar Bhandari. Mr. Arjun Neupane, Social Development Officer at DDC, Kaski is GESI focal person and shed-light on objectives and importance of GESI audit.

2. Objectives:

- a. To find out GESI related aspect in programme design, planning, budgeting implementation, M & E and assess the overall impact as a positive change in men and women;
- b. To build the capacity of local body's staffs for mainstreaming GESI issues in annual and long term planning of local bodies and respond the target group beneficiaries need accordingly;
- c. To support and fulfill national and international commitment made by GoN related to GESI at different forums and foster the GESI policy implementation at local level.

3. Major Findings:

- a. Lack of clear long-term plans for equal development of men and women, as well of target groups, however the few lines are quoted in its annual plan for reducing gender gap and focused on target group's need in its program planning and budgeting;
- b. The strategy of DDC for staffing seems inclusive and GESI focal desk is established, but budgeting for operationalization of unit is not sufficient;
- c. Code of conduct is in document but in practicality its implementation is fade. No any even of gender violence noted during the period. Few practical need are addressed such as separate toilet for women, but not provision of sanitary pad and also lacking corner for lactating women and child care facility.
- d. Training and orientations on GESI are regular, effective with good indication of knowledge on GESI policy and plans at national and international level among DDC officials.
- e. 35% budget provision and expenses as according the priority needs of target groups, but lack of clear cut of activities as provisioned in MoFALD's Local Body Resource Mobilization Guideline, 2069;
- f. Campaigns for reducing women violence and women welfare programme and coordination with sector agencies found very good;

- g. GESI focus on planning, implementation (33% women in user's committee), monitoring and evaluation is gaining momentum;
- h. Adequate spaces are ensured for district women, dalit, adibasi/janajati coordination committees and are active.

4. Major Strengths and Areas of improvement:

Strength	Areas need to be improved
GESI/GRB committees are formed and functioning	Localization of GESI audit in VDCs and NGOs
35% budget allocation for target groups	Look Back Study of Impact on target groups
Capacity building and promotion on GESI	Focused on strategic needs of women and target groups
Long term plan established	GESI issues more defined
Knowledge on GESI national and International agendas among officials	Need to localize policies

5. Major Progress Achievements (Indicator-wise marking):

	Indicators and marking obtained							
	Local Bodies Policy/gui deline/manual	Capacity Development plan of Local Bodies	Target Program	Program Planning/Implementation/Monitoring/evaluation	Internal structure	Good Governance	Human Resource Development/Coordination/collaboration	National Policy/commitment implementation status of GESI
Full Marks	12	12	12	12	12	12	12	12
Marks Obtained	7.5	8	9	7.5	9	9.5	7	7

6. Major issues/Challenges and lessons:

- a. High level political commitment;
- b. Localization of policies and plans;
- c. Vested interested within target groups leaders;
- d. Regular follow-up and monitoring;
- e. Capacity building of all actors including line agencies, NGOs and others.